

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravništvo 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Urednik: *Etbin Kristan*

Upravnik: *Louis Zorko*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00., pol leta \$1.75.,
posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

ODBORNIKI:

Cankarjeve ustanove:

Predsednik: *Louis Kaferle*; podpredsednik: *Vatro J. Grill*; tajnik: *Louis Zorko*; blagajnik: *Joseph Frančeskin*; zapisnikar: *Joseph Jauch*;

Organizator: *Milan Medvešek*.

NADZORNIKI:

John Prudich, Felix Strumbel, John Krebelj.

GOSPODARSKI IN PRIREDITVENI ODBOR:

Mrs. Frances Candon, Miss Jennie Dagarin, Anton Jankovich, Joseph Kess, Anton Skapin, Joseph Hrvatin, Mrs. Leopoldine Vozel, Vincent Salmich, John Zaitz.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of
March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.75.

Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: *Etbin Kristan*

Manager: *Louis Zorko*

Usebina

VSTAJENJE	1
IVAN ZORMAN: IZSELJENEC	5
IVAN MOLEK: MIŠI	6
FINIS AUSTRIAE	9
MILAN MEDVEŠEK: SVOBODEN	12
MOJSTRI SKAZE ALI JEZIKOVNI INTERNACIJONALCI?	14
DIKTATORJI	16
ANGELO CERKVENIK: ROKA PRAVICE	18
ZLATO, ZLATO!	22
FAŠIZEM V NEW YORKU	25
LJENINOVO TRUPLO	26
E. K.: JULKINA ZMOTA	27
KAJ ČITAJO V RUSIJI	29
GARAČI IN KULTURA	30
ZA GOSPODINJE	32

CG

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT, CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACTS OF CONGRESS OF AUGUST 24, 1912, AND MARCH 3, 1933.

Of Cankarjev Glasnik published monthly, at Cleveland, Ohio, April, 1938.

State of Ohio,)

)ss.

County of Cuyahoga,)

Before me, a Notary Public in and for the State and county aforesaid, personally appeared Mr. Louis Zorko, who, having been duly sworn according to law, deposes and says that he is the business manager of the Cankarjev glasnik and that the following is, to the best of his knowledge and belief, a true statement of the ownership, management (and if a daily paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication for the date shown in the above caption, required by the Act of August 24, 1912, as amended by the Act of March 3, 1933, embodied in section 537, Postal Laws and Regulations, printed on the reverse of this form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, editor, managing editor, and business managers are:

Publisher Cankar Foundation, Cleveland, Ohio.

Editor Mr. Etbin Kristan, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Managing Editor: Etbin Kristan.

Business Managers: Louis Zorko, 6411 St. Clair Avenue, Cleveland, Ohio.

2. That the owner is: (If owned by a corporation, its name and address must be stated and also immediately thereunder the names and addresses of stockholders owning or holding one per cent or more of total amount of stock. If not owned by a corporation, the names and addresses of the individual owners must be given. If owned by a firm, company, or other unincorporated concern, its name and address, as well as those of each individual member, must be given.)

Cankar Foundation is an organization operating on non-profit basis.

Louis Kaferle, Pres., 19308 Shawnee Ave., Cleveland, Ohio.

Vatro Grill, Vice Pres., 6231 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Louis Zorko, Sec'y, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Joseph Franceskin, Treas., 6719 Bonna Ave., Cleveland, O.

3. That the known bondholders, mortgagees, and other security holders owning or holding 1 per cent or

more of total amount of bonds, mortgages, or other securities are: (If there are none, so state.) There are none.

4. That the two paragraphs next above, giving the names of the owners, stockholders, and security holders, if any, contain not only the list of stockholders and security holders as they appear upon the books of the company but also, in cases where the stockholder or security holder appears upon the books of the company as trustee or in any other fiduciary relation, the name of the person or corporation for whom such trustee is acting, is given; also that the said two paragraphs contain statements embracing affiant's full knowledge and belief as to the circumstances and conditions under which stockholders and security holders who do not appear upon the books of the company as trustees, hold stock and securities in a capacity other than that of a bona fide owner; and this affiant has no reason to believe that any other person, association, or corporation has any interest direct or indirect in the said stock, bonds, or other securities than as so stated by him.

5. That the average number of copies of each issue of this publication sold or distributed, through the mails or otherwise, to paid subscribers during the twelve months preceding the date shown above is (This information is required from daily publications only.)

Louis Zorko, Manager.

Sworn to and subscribed before me this 9th day of April, 1938.

Vatro J. Grill, Notary Public.

My commission expires January 15, 1940.

Varnost. Indijanec plemena Piman v Arizoni je prišel v banko in zahteval posojilo. "Koliko?" je vprašal bankar. — "Dvesto dolarjev potrebujem." — "Za koliko časa?" — "Morda za dva tedna, morda za dva meseca." — "Kakšno varščino imate?" — "Imam dvesto konj." — To se je bankarju zdelo dovolj in ko se je prepričal o resnici, je Indijanec dobil posojilo. Čez nekaj časa je zopet prišel v banko, potegnil iz žepa zvitek bankovcev, odmotal dvesto dolarjev, plačal svoj dolg in vtaknil ostalo — dva tisoč dolarjev — v žep ter se hotel posloviti. "Zakaj ne pustite tega denarja pri nas, da vam ga shranimo?" je vprašal bankar. Indijanec ga je pogledal in v spomin se mu je vrnil dan, ko je najemal posojilo. Pa je vprašal: "Koliko konj imate?"

MAYFLOWER DAIRY CO.

448 EAST 158th STREET

KEnmore 1272

KOLIKO STORITE ZA CANKARJEV GLASNIK?

Če ste res napredni, pokažite to tudi z dejanjem. Cankarjev glasnik je napredna delavska kulturna revija za leposlovje in pouk. Priporočite svojemu prijatelju ali znancu, da si jo naroči. Za obstoj in napredek izobraževalnega časopisa je potrebno sodelovanje vseh, ki so za napredek!

Cankarjev glasnik potrebuje zastopnikov, posebno še izven Clevelanda. Priglasite se! Pišite upravnistvu, ki bo rade volje dalo vsa pojasnila. Naslov: 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

NAROČILNA NAKAZNICA NA CANKARJEV GLASNIK

IME: _____ NASLOV: _____

Plačal \$ _____ c _____ Dne _____ 1938 Zastopnik: _____

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

I.
letnik
1938

*

9.
števila

Ustajenje

Naša velika ameriška puščava in Sahara in Gobi, vse sedaj vzdihujoče v neusmiljeno žgočem sončnem žaru, so bile zelene in rodovitne; Alpe so dvigale svoje vrhunce mnogo više v zrak; morje je segalo preko sedaj suhih krajev in naravni mostovi so spajali kopnine, danes ločene, ljubljansko barje je bilo jezero in Grand Canyon ni bil tako globok. Mnoge živali, doma na tej zemlji, bojujoče se za svoje življenje in za potomstvo kakor vse, kar diha in se giblje, bi nam v teh dneh bile tuje. Pa je bila vendar ista zemlja in poglavje istega življenja in isti neizmerni skrivnostni svet. . .

Na široki planjavi je stal mož, davni naš prednik, mlad še na tem planetu, utirajoč prve steze dogodkom, ki bodo nekoč imenovani zgodovina človeštva. Gledal je na vse strani in se čudil. Ni bilo še dolgo, odkar so žene, opazujoče rast vsakovrstnih trav in ugibajoče začele rahljati zemljo in ji izročati semena, da bi jim vdihnili kal kakor svojim in blago sonce jih privedlo do zorenja. Setev, rast, plodovi, vse mu je bilo še novo. — Pred časom, ko se je sonce bolj in bolj odmikalo — kdo ve kam? — je polagoma umiralo vse, posipavalo zemljo s suhim listjem, sušilo drevje in grmove, zledenilo potoke in jezera in strdilo nekdanje rahlo zemljo, da ni rodila več. Nevidna smrt je bila zavladala vsepovsod; čutil si jo v zraku, dihal si njen mraz in njene roke so ti grabile telo, da si drgetal in se bal. Luna je prihajala in odhajala, se menjavala in zopet odhajala — mnogokrat, a smrt je držala zemljo s svojimi koščenimi rokami in ni izpustila ne hriba ne doline in z debelim belim plaščem pokrila vse želje in upe. . .

A sedaj je mož stal na planjavi, gledal in se čudil. Mlade trave zelene in pokrivajo otajeno zemljo, drevje poganja, popki se odpirajo po grmovju, potok teče, slišijo se glasovi, nežni, močni — življenje vse okrog. Sveto sonce se je vrnilo iz temne dežele, sveta zemlja se je zbudila iz mrtvila, veliki duh je pre-

magal smrt. Največji čudež, ki se je kdaj zgodil, se je uresničil pred njegovimi očmi.

In drugo leto je neznani oče sveta triumfiral nad sovražno smrtjo — in tretje — in vsako leto zanaprej. . . Darujmo mu od svojih pridelkov, ki jih ne bi imeli brez njegove dobrote, da bo močan in krepak, ker smrt preži vedno na rastline in živali, na ljudi in bogove. Silen mora biti veliki duh, da premaga smrt.

Človek je živel, sklenil je tesnejše prijateljstvo z naravo in zemljo, pridobival bogatejše plodove, si zapomnil, kar je bil spoznal in spoznaval dalje. Zabil je kole v vodo in na njih zgradil selišča, da bi bil varen zverin in sovražnih tujih plemen. Začel je deliti delo, kakor mu je napredovalo s pomočjo novega orodja, da ne bi občina trpela pomanjkanja v ničemer in se vse opravilo dobro in brez nepotrebnega truda. Njegov rod se je množil, se mešal z drugimi prijaznimi plemeni in rasel in rasel. Ne brez težav in ne brez žrtev. Vsaka koristna izkušnja je zahtevala svojo ceno, vsak korak je bil pridobljen z bojem. Začel je graditi mesta in jih obdajati z močnimi zidovi, ker so rokodelci imeli dovolj posla brez obdelavanja zemlje in so jo prepustili tistim, ki so orali in sejali in želi in vezali snopove. Spomin na zmago velikega duha, često prekrščenega in preupodobljenega, nad smrtjo so jemali s seboj, kamor koli so prišli pa so ga slavili in mu žrtvovali. Ko so leta in stoletja potekala, se je povest o velikem čudežu izpreminjala, njeno bistvo je pa živelo kakor hrepenenje in nada.

Stari Egipčani, katerih vera je nenavadno komplicirana, ker je prišla iz nešteti virov, sprejemala božanstva vseh plemen, mešala stare legende, puščala nekatere bajke v enem kraju nedotaknjene, v drugih jim pa dajala novo vsebino, vendar izražajo ta spomin v povesti o boju sončnega boga s kačo, v katerem sonce zmaga. Ves njihov ritual je prepojen z znamenji njihove vere v zmago življenja nad smrtjo. Občudovane piramide, ki niso nič drugega kakor ogromne grobnice in kjer imajo mrličji vse mogoče priprave, hrano, pijačo i. t. d. za svoje potrebe, in dovršena umetnost balzamiranja, kateri imajo muzeji zahvaliti za svoje mumije, so zgovorni dokazi njihove vere v življenje po smrti. A to življenje si je treba priboriti. Nemara ni imel noben stari narod tako obširnih predpisov za pogrebe in tako zapletenih povesti o neizogibnem potovanju po vsakovrstnih krajih podzemlja kakor Egipčani.

Grki so vedeli, da je Hades, bog podzemlja ugrabil Proserpino, hčer Zeusa in Demetre. Rastužena mati jo je iskala z baklo po vsej zemlji in ko je ni mogla najti nikjer, je prepovedala zemlji, da bi rodila. Ne žito ne cvetlica ni vzkalila, zemlja je ostala

pusta in mrtva, dokler ni mati pregovorila očeta bogov, da je premagal Hadovo trmo in se je hči, navdušeno pozdravljena od vsega ljudstva vrnila na zemljo in ta je zopet rodila. Toda Najmogočnejši na Olimpu, ki je moral varovati svetost zakona, ji je pred povratkom dal seme granatne jabolke, zaradi česar ni mogla trajno zapustiti svojega moža; vsako leto se je za tri mesece vrnila k njemu, ostali čas je pa preživela pri materi na zemlji. In kadar je bila v podzemlju, ni zemlja rodila in vse je ostalo pusto. Ko so se razvili "misteriji," je ta v megleni davnini porojena in od Grkov sprejeta in na njihov način prepesnjena bajka postala jedro najbolj glasovitega, elevzijskega misterija. . .

Rimljani so imeli svoje pomladne praznike in imeli so jih Slovani. Germanska plemena so imela svojo Ostaro, ki je dala ime tudi poznejši veliki noči — Ostern. Podobne tradicije in podobne praznike zasledite v vzhodni Aziji in med ameriškimi Indijanci, med barbari in v civilizaciji, v davni preteklosti in v sedanjosti.

Prišlo je krščanstvo in zapelo—et antiquum documentum novo cedat ritui. Ritual se je izpremenil, povest je nova, v najbolj notranjem jedru je pa pomen ostal, kakor se je ohranil iz sivih, pozabljenih dni. Boj med življenjem in smrtjo in vstajenje slavi zmago življenja. Prapori in monštranca, orgle in zvonovi so katoliški; pesmi v luteranski cerkvi so protestantovske; druge vere imajo druge obrede—ampak vera, da se mora življenje bojevati s smrtjo in da mora življenje triumfirati kljub grobu in troh-nobi, kljub križevim potom in Kalvarijam, je splošna in neumrjoča.

Zima je minila in pomlad je prišla; za cvetno nedeljo je dala vrstice in palmove veje, za Veliko noč ima podlesek in zvončke, trobentice in tulpe in piruhe, pisane in rdeče. Zmaga življenja je vredna slave. . .

S cerkveno vero naj vsak opravi po svoje, nebesa naj vsakdo išče, kjer misli, da jih najde. Ampak tista sila, ki ustvarja in izpreminja in poraja na novo, o kateri mi skromno in pohlevno priznamo, da je ne poznamo, ni mogla hoteti, da bi na tem svetu, ki nam je vsaj deloma znan, v tem življenju, ki ga kolikor toliko moremo razumeti, bila majhna nebesa za peščico služabnikov zlatega teleta in ogromen pekel za neštete milijone ljudstev, prekrasen vrt z vsemi lepotami, ki jih poželita telo in duh, ograjen z visokim plotom in prepovedan množicam, a širna gmotna in duševna puščava za neprešteto tlačanstvo. Iz globokih nižin nas je dvignila nevidna roka zakona in njegov smisel more biti le ta, da se dvigamo više in više in postavljamo lestve potom-

cem, da se po njih povzpensajo še više. Ni je višave, ki bi morala ostati vekomaj nepristopna in če je človeštvu dana moč, da gre navkreber, ne more biti stremljenju nikjer prepovedan prelaz. Življenje ni le hoja in plavanje in letanje; ni le vsakdanji kruh in streha nad glavo, po dnevi stroj in lopata, a po noči postelja ali kup sena. Življenje raste in se razvija; nove dežele odpira in nove cilje postavlja in kliče rod, da gre za njimi in postavi svoj prapor na njihovih vrhuncih. Ne večje suženstvo legijam garačev in višja oblast peščici tiranov, ampak boljše in plemenitejše človeštvo je ukaz življenja, ukaz prirode, božanski ukaz.

Ampak od začetka je smrt grozila življenju in neprenehoma jo je moralo premagovati. Krvav pot se je moral potiti in križeva pota prehoditi, Oljčna gora je morala biti in Golgata, grmade in kolesa in vislice, ne le za Jezusa iz Nazareta, ampak za nepregledno vrsto bojevnikov in mučenikov, znanih in še več neznanih, da je človeštvo doseglo višavo, na kateri je sedaj.

Visoka je, če pogledamo v temne nižave, iz katerih smo prišli, skromna je, če upremo oči v bodočnost in pretehtamo speče sile, ki še niso bile porabljene, pa hočejo na dan, na delo. Prehojena pot in pridobljene zmage, nezadostne in ogrožene, vendar glasno pričajo, da ima človeštvo močna pljuča in zdrave mišice, v glavah dovolj prostora za velike misli in v srcih toploto, ki greje čustva, da nas gonijo naprej.

Dolga je bila zima—še je ni konec. Že dolgo ni bila tako kruta kot je sedaj. Mraz je padel na milijone src, žetve širnih poljan so poteptane, tisti, ki nosijo smrt, so na vrhovih sredi bajonetnih gozdov in sikajo strup iz porogljivih ust. Zima vlada ob svojem času in koledar je včasih netočen. Ampak večna nikdar ni in pomlad prinese zelenilo in cvetje, požene v drevje sok in privabi ptice pevke iz daljav.

Zima bo premagana in smrt izgubi svoje želo. Moč, ki je premagala kačo in podzemlje, ki je naredila človeka iz divjaka, ki mu je dala meč in pero, mu napolnila knjižnice in galerije z bogastvom duha, ki premaguje kugo in kolero, predsodke in neznanje, je neumrjoča in nekje v globočinah človekovega bitja vedno tli. Zmagovala je v težkih bojih preteklosti in zmagovala bo, dokler bo boja.

Vi trpini, ki so vas ponižali in vam groze z živimi grobovi, ki vam dopovedujejo malodušnost in vas gonijo v obup, ne ukloňte kolen. Ne obupujte. Moč je v vaših srcih, v vaših glavah, v vašem delo. Vi ne potrebujete despotov, oni ne morejo živeti brez vas. Enak križ vam postavljajo, enak grob vam pripravljajo; enega sovražnika imate in en cilj. Bodite eno in vaša bo moč. Vaša bo zmaga in vaše Vstajenje.

Izseljenec

IVAN ZORMAN

Začuden gleda svojo rojstno vas.
Obhodil je vse meje in stezice,
poljubil s srcem polja in gorice,
poslušal ptice sred zelenih jas.

In srečal je prijatelja, soseda,
tovariša iz davnih mladih dni.
Z besedo ne ujema se beseda,
nekdanjega sozvočja v srcih ni.

Nič več ni to njegova vas domača,
nič več njegovi niso to ljudje —
skrivnosti svoje živo se zave:
čez ocean k uspehom duh se vrača.

In vendar žge ga pelin-cvet, bridkost,
vzdihuje: kje je srečni dom privida,
ki vabi vanj nevidna lepa Vida?
Nikjer več? To bila je le mladost? . . .

Iznova v trušču tujega sveta
mu trudna misel v daljno vas hlepi
in pesem večnih potniških peta
bolestno v srcu ranjenem zveni.

Zdaj mu odpeva dvoje domovin
in med obema se mu tre življenje,
k obema vabi, kliče hrepenenje —
v obeh je zemlje sin brez korenin.

A naj nestalna, trudna misel roma,
hlepi zdaj onstran, zdaj tostran morja,
bedi spomin ob mladi sliki doma,
kot večna luč svetlika v dnu srca.

Svinjsko meso je Židom in mohamedancem prepovedano. Mohamedanci so to prevzeli od Židov. Pravoverni med njimi mislijo, da je ta predpis čisto verskega značaja, češ da je prešič iz nekakšnih misterioznih razlogov nečista žival. Ampak prepoved ima vse druge, zdravstvene razloge. Te je dobro poznati, tudi če človeka ne vežejo nikakršni talmudski ali koranski ukazi. Mnogo ljudi ima rado meso le malo pečeno, ali pa celo povsem surovo. Ampak prešičevo meso mora biti na vsak način dobro pečeno ali kuhano, zakaj le tedaj je gotovo, da ni nevarno. Mnogo prešičevega mesa je trihinoznega. Trihine so zelo majhni črvički, *Trichinella spiralis*. Te živalce žive in se plode v živem prešiču, ki navidezno ne trpi nič zaradi tega. Res je, da se meso v klavnicah pregleduje, ampak če teh črvičev ne mrgoli v njem, se ne opazijo in pridejo v mesnico, od tam pa v kuhinjo in na mizo. Edini način, da se trihine uničijo je ta, da se meso popolnoma prepeče, ne le površno, ampak čisto do srede. Dokler je rdečkasto, je nezanesljivo. Če zavžije človek trihinozno meso, pridejo črvički v čreva in če je med njimi babica, izleže do 500 mladih. Iz črev pridejo v kri in v mišice, kjer se zabubajo in lahko postanejo nevarni. Ceni se, da je v Ameriki okrog 10 milijonov ljudi s trihinozo. Nekateri nosijo trihine vse svoje življenje v telesu, nekateri dobe hude bolečine, oslabe, postanejo mrzlični in zdi se, da se neka padavica podobna možganska bolezen razvije iz tega. Dosti jih tudi umrje. Spoznati se more ta bolezen le, če se preišče kri pod drobnogledom. Zdravila pa nimajo. Zato je neizo-

gibno potrebna previdnost. Včasih mešajo tudi tako zvané Hamburgerje (pečeno sekljano meso) s svinjino, četudi je to v nekaterih državah prepovedano. Na take prepovedi se ni dosti zanašati. Zato tudi ne kaže jesti hamburgerje "rare" ali pa "medium," razen če jih naredite doma in veste, kaj ste dobili od mesarja. Prav tako je treba paziti na hrenovke, takozvane hot dogs. Če se morete prepričati, da je bila klobasica pregledana od federalne inspekcije, ki natančno preiskuje sušeno in prekajeno meso, je dobro, sicer ste pa le tedaj varni, če je tudi klobasica vseskozi prekuhana ali prepečena. Praviijo, da ni v nobeni deželi toliko trihinoze, kolikor v Ameriki, najbrže zato, ker je tukaj tako v modi nedopečeno meso. To je prav s kakšno govejo bržolo, ampak za svinjino vsake vrste je edino pravilo, če hočete biti varni: well done, very well done!

Kitajci imajo mnogo pregovorov. Tu jih je nekaj, ki označujejo kitajsko mišljenje. — Nobena igla ni ostra na obeh koncih. — Ne ubijaj muhe na prijateljevem čelu s sekuro. — En pes laja na nič, drugi lajajo nanj. — Kdor jaha na tigru, ne more nikdar razjahati. — Tisti, ki imajo v gledališču proste sedeže, največ godrnjajo.

Ona o jahačih na tigru bi utegnili zanimati Mussolinija in Hitlerja. Ni čuda, da podpirata Japonsko.

Miši

IVAN MOLEK

"Nekoč so zborovale miši in razpravljale o svojem največjem problemu: kako bi se zavarovale proti svojemu smrtnemu sovražniku — mački. Na tem zborovanju so miši soglasno zaključile, da bi bilo najbolje, če bi mačka nosila zvonec na vratu in bi jih z zvončkla-njem opozorila, naj se skrijejo pred njo. Nato je bilo sproženo vprašanje, kdo izmed miši naj priveže mački zvonček okrog vratu, ampak to vprašanje ('Who will bell the cat?') je ostalo med miškami nerešeno do današnjega dne..."

—Stara angleška basen, katero je zapisal William Langland.

—*—

TASIL TRONK, star mišjak.

MRS. ŠENDA, stara miška.

HANZE SEDLO, mlad mišjak.

MISS BARAKA, mlada miška.

POZORIŠČE: *luknja pod stopniščem stare podrtije v majhnem podeželskem gnezdu v Ameriki. Čas današnji. Letni čas je vsak dober in lahko se vrši zjutraj ali zvečer.*

—*—

MISS BARAKA (*pridrsa tiho skozi raz-poko*): O, halo, Hanzek! Sam doma? Kje je striček Tronk? Ci!

HANZE SEDLO: Halo, Baračica! Da, v tem hipu sem bil sam domčka. Striček je v svoji študijski kamrici gor na Kamnici. Študira naše staro vprašanje; prav za prav grize papir. Cik!

MISS BARAKA (*globoko vzdihne*): Oh, težko je to mišje življenje! Naše luknje so tesne in hladne pa se moramo stiskati... Za troho skorjice sirčka tvegamo življenje — in tisti nesrečni maček nam je vedno za petami. O tužni mišji rod, kam ploveš?

HANZE SEDLO: Dobro je, da sva sama, torej lahko tarnava. Stric Tronk bi naju spet oštel, če bi naju slišal. Teta Šenda tudi. Nič nočeta slišati, da nam mišim in miškam slaba prede; nič nočeta vedeti, da so mišjelovke vsak dan boljše in za nas nevarnejše. Velika optimista. Čim starejša sta, tem bolj sta domišljava. Naše mištvo jima je zmerom bolj modro in nepremagljivo... Takšna sta naš striček Tronček in naša tetica Šendica. Dve veliki grinti!

MISS BARAKA: Ali ni res, Hanze, da smo miši jako majhne, ako pogledamo na mačka?

HANZE SEDLO: Res je. Tako majhni

stvorčki smo, da se večkrat čudim, kako je to, da nas ne odpihne sapica, kadar pomolimo brčice iz luknjice. Naš Tronk nam pa poje o našem velikem, velikem in velikem poslanstvu v mišjih luknjah!... "Za crknit", po naše, mišje, rečeno. Kakšno je to naše poslanstvo? te vprašam, draga moja Baračica. Mar to, da vse življenje bežimo pred mačkom?

MISS BARAKA (*porogljivo*): No, le počakaj, Hanzek! Striček vsak čas reši naše pravadno vprašanje...

HANZE SEDLO (*takisto*): No, da! In organiziral nas bo v vesoljni mišji družbi — vesoljni bratovščini, prežeti z mišjim bratstvom in ljubeznijo do bližnjika... Tako je naiven, čeprav je že siv in star, da misli, da pridobi tudi mačka za naše bratstvo. Pomisli, Baračica — mačka!

MISS BARAKA: Idejo, da pridobi mačka za samomor, je torej že opustil.

HANZE SEDLO: Oh kdaj že! To, to, vidiš, je bila norost! — Takole je sanjal: Mačku bo pridigal iz luknjice tako prepričevalno, čustveno in sentimentalno, da bo mačja mrha kar plakal ginjenosti ob spoznanju, da je res krvolok, ki ni vreden, da živi... In ko mačji tiran dodobra spozna, kakšna kolosalna pokveka je, da je bila njegova življenska naloga nezaslišan fiasko, se pojde obesit. Pomisli, moja Baračica! Ali si že slišala kaj takega?

MISS BARAKA: Pa je res poskusil? Mene ni bilo zraven.

HANZE SEDLO: Res. Baš to je tragično-komično poglavje. Mesece in mesece je grizel papir in čakal svoje pridige, mesece in mesece je potem čepel v udobnem zatišju, ko je maček čakal nanj zunaj — in pridigal in pridigal: erk, erk, erk... Kaj takega še ni bilo v mišji domovini, katera ni od včeraj.

MISS BARAKA: In maček?

HANZE SEDLO: Hm, ta, ta! Oblizaval se je! Natančno sem ga videl. Čim milejša je bila pridiga strička Trončka, tem bolj so mačku tekale slinice... Resnično. Mišja zgodovina še ni videla takšne sramote. Sramota je bila prihranjena naši generaciji. Tužna generacija!

MISS BARAKA: Žalostno zares; sivo žalostno. Maček torej noče biti potr. .

HANZE SEDLO: Kaj še! Zdrav je, da je kaj in tek mu ni odpovedal niti za četrtno laska.

MISS BARAKA: Stričkova idejica je torej odplavala po Savi. In kaj bo zdaj?

HANZE SEDLO: Hm, kaj naj bo, draga moja Baračica? Kar je bilo, to bo. Tukaj luknja, v luknji mi, plitve miške in mišjaki, zunaj pa maček na straži. To bo...

MISS BARAKA: Ampak striček Tronček še vedno tuhta, še zmerom grize papir. Mar to nič ne pomeni?

HANZE SEDLO: Pomeni — da tuhta in grize papir, tuhta in grize papir...

MISS BARAKA (*se plašno ozre*): Psst, teta Šenda! (*Hitro švigne proč.*)

HANZE SEDLO: Dober danček, tetica Šenda.

MRS. ŠENDA (*ostro*): Si sam, Hanzek? Cek.

MISS BARAKA (*se vrne*): Dober danček.

MRS. ŠENDA: In ti, Baračica? Kod si se potepala? Kakšna mišja žlahta pa je to? Kadar sta sama skupaj, samo opravljata nas stare, drugače se pa potepata. Marš gor v kuhinjo po skorjice!

MISS BARAKA: Kako naj grem? Pred luknjo čepi maček.

MRS. ŠENDA (*ježno*): Maček, maček! Ali naj vsi mislimo na mačka? Čemu pa imamo strica Tronka? On naj misli na mačka, ne ti, Baraka, ne ti, Sedlo osedlano!

HANZE SEDLO: Je vse zaman, tetica Šenda. Zunaj čepi maček. Stričkove misli ga še niso prepodile. Prosim, moramo misliti nanj, če pa tam čepi...

MRS. ŠENDA: Ali ne zaupaš stričku? Kje ti je vera?

HANZE SEDLO: Vera je dobra stvar, tetica, ampak zunaj čepi maček — naša dobra vera ga še ni odstranila. In če smo lačni, vere ne moremo jesti.

MRS. ŠENDA: Takšna zabunkanost! Da vaju ni sram! Še vero devljeta v nič. Mar je naša dobra vera kriva, da je maček? Odgovori ti, dlakogrizec! —

MISS BARAKA: Jaz bi pa rada vedela, zakaj je Bog ustvaril mačka nam v strah in trepet. Ali je to pravično? Kako naj se veseli-

mo in množimo, ko nam maček ne pusti? Kako je mogel ustvariti to grdo pošast, ki ni po njegovi podobi?! Edino mi smo njegove podobe!

MRS. ŠENDA: Jeziček za zobe! Kaj čvekaš, malopridnica? Ali ne veš, da je mačka ustvaril hudič in da nosi njegovo podobo? Zato je naša sveta dolžnost, da ga ugonobimo.

HANZE SEDLO: Do danes ga še nismo ugonobili. Kdaj ga bomo?

MRS. ŠENDA: Ne zastavljaj neumnih vprašanj! Veruj! —

HANZE SEDLO: To velevala striček Tronk. Ali sam veruje?

MRS. ŠENDA: Kako moreš dvomiti o njegovi veri, ki je trdna in velika ko skala! Vse naše mišstvo ve, da je Tronk največji, najodličnejši in najmodrejši mišjak današnjega veka, edino ti, mišji črv, si ga drzneš opravljati...

HANZE SEDLO: Oprosti, tetica Šenda, toda dejstva so več ko beseda. Ali ni striček Tronček verjel, da spravi mačka v samomor? In kaj se je zgodilo? Maček še živi — še zmerom zunaj čepi. Torej, ko to vidim, moram naravno izgubiti vero v njegovo vero.

MISS BARAKA (*pogumno*): Tudi moja vera se po malem maje, tetica.

MRS. ŠENDA (*razkačeno*): Kakšna mišja smet! Vidva zaslužita, da vaju maček požre pri tej priči, razumeta? Namesto da bi hvalila Trončka, ki se trudi za vaju, ki se poti za vaju blagor, za druge, ne zase — on je že star in za se ne potrebuje ugodnosti in varnih cest — pa ga zaničujeta in žalita! Ali je to oliko? Oh, kako bo vaju sram, ki pride od Tronka dan vajine sreče!

MISS BARAKA: Kdaj pride ta dan?

MRS. ŠENDA: Še danes pride. To sem vama hotela povedati že v začetku, vidva me pa motita s svojim strašnim gobezdanjem. Baš sem vama hotela naznaniti največjo in najslavnejšo novico v vsej mišji zgodovini —

OBA (*hkratu*): Kakšno novico?

MRS. ŠENDA: Tak pustita me, da izgovorim! Ime Tasil Tronk bo zapisano z zlatimi črkami v vsej bodoči zgodovini mišjega rodu, kajti on je naš odrešenik, naš poslanec od Boga, naš Mojzes, ki povede mišji Izrael iz puščave, on je — —

MISS BARAKA: Ne morem se strpeti; govori, tetica!

MRS. ŠENDA: Tak pusti me, da izgovorim! On je on, ki ga je mišstvo čakalo že tisočletja, že od vesoljnega potopa, že od mišjega Adama... On je tisti, ki je rešil vse miši iz groznega prekletstva, rešil ga je iz šap hudičmačka — in danes prvič stopimo iz podzemlja na sonce svobode!

OBA (*vzhičeno*): A res?

MRS. ŠENDA: Tak pustita me, da izgovorim! — (*Iz daljave se začuje zvončkljanje.*) Ali slišita? Čujeta? To je zvonec na vratu mačka! Pradavno mišje vprašanje je rešeno! Maček ima zvonec! Raduj se, poskakuj, mišstvo! —

OBA (*strmita*): Kako? Kako? Kako? Ali je mogoče?

MRS. ŠENDA: Da! čisto enostavno; do cela pravilno, seveda z božjo pomočjo. Vera, vera! Čista, stara in edino prava vera nas je rešila!

OBA: Ampak kako?

MRS. ŠENDA: Čujeta zvonec? Čisto lahko je bilo — stric Tronk je to mojstrsko naredil. Da bi miši privezavale zvonec? Bedasto, smešno! Ta načrt je bil od hudiča, ki je hotel pogubiti vse miši do zadnje. Nak! Ne boš — je sklenil stric Tronk in potegnil križ čez hudičev načrt... In kakšna misel ga je potem obsenčila? Edino ta, da si mora maček sam privezati zvonec na vrat! To se je zgodilo.

HANZE SEDLO: Zgodilo? Kdaj?

MRS. ŠENDA: Danes popoldne ob tri četrt na tri. Kako se je zgodilo? Tako, da je stric Tronk nastavljal zanko z zvoncem, maček se je ujel in zdaj nosi zvonec na vratu. (*Prenaha in posluša.*) Zvončkljanja ni več. Najbrže miruje in preklinja svoje rojstvo... Da, da, maček je premagan; nič nam ne more več!

HANZE SEDLO: Takoj moram tja! Videti moram! (*Izgine.*)

MISS BARAKA: Oprosti, tetica Šenda, če sem te žalila. In pri stričku izpregovori zame dobro besedico. Saj verjamem, da ima dobro srce...

MRS. ŠENDA: Hm, dobro. Bomo videli. Zadnje čase ste vi mladi od sile predrzni. Malo pokore vam ne bo škodilo...

MISS BARAKA: Nabrala ti bom finih

krušnih skorjic in stričku prinesem velik košček sirčka, dobrega in starega sirčka, ki lepo hrestlja.

MRS. ŠENDA (*zacmoklja*): Hm, dobro, dobro, ampak za svojo frfavost se boš morala postiti, Hanzek pa bo moral umiti herezijo s sebe z romarsko potjo...

MISS BARAKA: Oh, vse storim, le da ne bo striček hud name!

MRS. ŠENDA (*oblastno*): Tri dni in tri noči ne boš smela nič jesti niti piti in nobene-ga mišjaka poljubiti, razumeš?

MISS BARAKA: Oh, da, da — vse storim. (*Posluhne.*) Nekaj slišim. Ali je Hanzek? (*Pogleda v odprtino.*) Da, on je! Že drsa nazaj! Že prinaša slavno novico!

HANZE SEDLO (*pridrsa*): Strašno! —

MRS. ŠENDA: Kaj blebetaš, bedak!

HANZE SEDLO: Strašna pomota, tetica! Maček še nima zvonca.

MRS. ŠENDA: Ali se ti je zmešalo? Kdo pa je zvončkljal malo prej?

HANZE SEDLO: Stric Tronk je zvončkljal. Zdaj ne zvončklja več — nikdar več ne bo zvončkljal... Mrtev je.

MRS. ŠENDA (*izbuli oči*): Ti si znorel, Hanz!

HANZE SEDLO: Slutim, kako je bilo. Tronček je res nastavljal zanko z zvoncem, nato je poskušal, kako pojde stvar — pa se je sam ujel in zadavil. Zdaj ima on zvonec — ne maček... Nikjer ni videti mačka. Takrat, ko smo slišali zvončkljanje, je striček dal od sebe štiri zadnje sunke z nožico. Zdaj tamkaj visi in od njega visi njegov repek jako žalostno... Pojdita pogledat, če ne verjameta. Saj ni daleč. Tik naše luknje pod Kamnico.

VSI TRIJE (*švignejo v označeno smer*).

TASIL TRONK (*visi v zanki mirno in tiho z zvončkom okoli vratu, od njega pa visi njegov repek jako žalostno*).

MRS. ŠENDA (*ne reče nič, samo trese se, trese in trese, trese in trese, kakor šibica na vodi*).

MISS BARAKA: Ci! — — —

Selitev. Mark Twain je stal v San Franciscu, kjer je bil v tistih časih reporter, pred neko prodajalno na Market Streetu s škatljo cigar pod pazduho in gledal v razsvetljeno okno. Neka znana dama je prišla mimo in se ustavila. Pokazala je s prstom na škatljico in rekla: "Ali si jih privoščite?" Mark Twain je odkimal. "Ne, le selim se zopet," je odgovoril.

Finis Austriae

VSTRIJE NI VEČ. Utonila je v veliki Nemčiji in Dunaj, stari Dunaj s svojo cesarsko zgodovino in s svojimi ponosnimi tradicijami je postal nemško provincijalno mesto. Če bi smeli verjeti poročilom iz Berlina, so Dunajčani navdušeni zaradi tega in slave Hitlerja kot svojega odrešenika in davno pričakovanega izveličarja. Kdor jih pozna, mora biti tem bolj skeptičen, čim glasnejši so slavonspevi iz nacijskega tabora, čim več svastik se kaže po mestu in čim bolj se nekateri trudijo, da bi manifestirali svojo lojalnost napram "Führerju."

Priključitev Avstrije k Nemčiji je ena reč, ki sama na sebi ne bi bila razburljiva. Tudi ni nič novega v tej ideji. Prvi habsburški vladar, Rudolf, katerega spomin je obdan z vsakovrstnimi legendami, je bil nemški cesar, največ po volji papeža Gregorja desetega in po zmagi nad češkim kraljem Otokarjem je dobil avstrijske dežele pod svojo oblast. Usoda Nemčije se je pozneje neprenehoma izpreminjala in prišel je čas, ko se je popolnoma razpadla. Ampak ko se je po revolucionarnih dogodkih leta 1848 sešel frankfurtski kongres, je bila Avstrija splošno smatrana za del Nemčije. Ta kongres je umrl največ ob svoji lastni nesposobnosti, potem je pa prišel Bismarck, ki je hotel za vsako ceno videti Prusijo na čelu Nemčije in je Avstrijo izmanevriral iz germanske zveze. Toda pod vplivom Nemčije je Avstrija ostala do svetovne vojne in med avstrijskimi Nemci je vedno bila stranka, četudi majhna, kateri je bila najvažnejša točka v programu združitve z Nemčijo.

Dokler je bila Avstro-Ogrska velika, je bilo to majhnega pomena; Franc Jožef se je čutil velikega kot cesar Avstrije, v zvezi Nemčije bi bil pa le neznaten knez. Res da je nacionalno bil Nemec, kar je večkrat tako očitno pokazal, da je bilo žaljivo za ostale narode v monarhiji, ampak njegov ponos ne bi bil nikdar dopustil, da bi se bil poklonil kakšni drugi dinastiji. Bismarck pa tudi ni hotel, da bi se Nemčija obremenila z ogromnim številom nenemških narodnosti, ki bi jih bila morala prevzeti, če bi se ji bila Avstrija pri-

družila. Dovolj sitnosti je imel s Poljaki, z Danci in z Alzačani, ki, dasi večinoma nemškega rodu, so vedno simpatizirali s Francozi in z demokracijo.

Ko se je po vojni Avstrija skrčila na neznaten ostanek nekdanjega imperija, se je položaj temeljito izpremenil. "Anšlus" je tedaj postal splošen klic in komaj peščica starih "Estrajharjev" je še na vsak način hotela ostati samostalna. Večinoma so bili to zagriženi pristaši Habsburžanov, vedno upajoči v dogodke iz sanj, ki bi privedli njihovo "slavno" dinastijo nazaj na prestol in obnovili glorio nekdanjega cesarstva.

Ko je Wilson razglasil načelo samoodločevanja narodov in se je zdelo, da se je za nekatere narode to izpolnilo, so v Avstriji povdarjali, da mora ta princip veljati tudi zanje; če se smatrajo za Nemce, jim mora biti dovoljeno, da se pridružijo Nemčiji. Ampak glavni razlog je bil gospodarski. Nova mala Avstrija je imela skoraj sama mesta, poljedelstva pa komaj za spoznanje. Kako naj peščica kmetov po večinoma nerodovitnih alpskih krajih preživi milijone na Dunaju, v Gradcu, Lincu, Salzburgu i.t.d.? Kako naj industrija dobi trg za svoje izdelke in surovine za svoje tovarne? V zvezi z veliko državo se je zdelo, da bi se ta vprašanja rešila brez prevelikih težav.

Nihče ni takrat mislil, da bi se Avstrija kar potopila v Nemčiji. Kakor Prusija, Bavarska, Saksonska in ostale države, tako naj bi tudi Avstrija ohranila svojo samostojnost v zvezi. To bi se vjemalo s tradicijo in z organizacijo nemškega bunda. Dasi so Nemci po jeziku enoten narod, so med njegovimi deli vendar velike razlike. Deloma kaže to že razlika narečij, v katerih se kolikor toliko izraža posebni značaj posameznih plemen. Nekateri dialekti so tako oddaljeni eden od drugega, da Nemec Nemca ne razume. Ko je bil pred vojno takrat senzacionalni Eulenburgov proces v Berlinu, so zaslišavali kot priče neke bavarske ribiče, pa so morali najeti tolmače, ki so prevajali njihove bavarske izjave v pravilno nemščino, da jo je sodišče moglo razume-

ti. Kakor drugi evropski narodi, so tudi Nemci mešanica, pa seveda ne po vseh krajih enaka. To se pozna v navadah in šegah in več ali manj tudi v značaju. Avstrijski Nemci so pa posebna mešanica, ki ni nastala naenkrat, temveč se je kuhala dolga stoletja. O dunajskem prebivalstvu bi se skoraj lahko reklo, da je pleme samo zase, ki sicer govori nemščino, sicer se pa razlikuje od pravih Nemcev kakor popolnoma tuj narod. Od tistih časov, ko je Dunaj na prostoru, kjer je nekda stala mala slovenska ribiška vas, postal malo mesto, je neprenehoma požiral priseljence iz vseh krajev Avstrije. Dokler ni bilo po Evropi moderne narodne zavesti, so se vsi ti prišleci ponemčevali, ampak Dunaj je sprejemal njihove tradicije, šege in navade in njihove značaje. Bil je neprisiljen "melting pot" davno preden so v Ameriki skovali to besedo. To deloma pojasnjuje, da niso velenemški kričarji kot Schönerer in Wolf nikdar mogli dobiti pristašev na Dunaju, da so njihove pesmi bolj podobne našim kot nemškim in da je v njihovi umetnosti toliko nenemškega. In zato tudi niso nikdar mislili, da prestane Dunaj biti glavno mesto in da se Avstrijci kar izgube v Veliki Nemčiji, ne da bi si ohranili kaj svojega. Nemcem so hoteli biti bratje, ne pa sužnji in svoje kulturno življenje so hoteli nadaljevati, kakor so bili vajeni.

Toda Francijo je v tistih časih po vseh potih vodil Clemenceaujev duh iz Versaja in Anglija je še govorila, da je njena nova obrambna meja ob Reni. Strah pred povečano Nemčijo je bil močnejši od razuma in pravičnosti in ideja pridružitve je postala političen greh. Celo predlagana carinska zveza je izzvala tako mogočen protest v Parizu in Londonu, da je tedanja republikanska vlada v Nemčiji opustila tudi to.

Avstrija se je začela urejevati, kakor da bo njena samostojnost večna. Ampak kmalu je to delo opravljala kakor da jo je zapustila vsa pamet in namesto da bi se doma poizkusila okrepčati, je posejala seme slabosti, ki jo je privedla na smrtno posteljo. Nahujskan od Mussolinija je kratkovidni Dollfuss napadel socialno demokracijo kakor Džingis kan in uničil edino silo, na katero bi se bila dežela mogla opirati v uri krize. Socialisti, ki so bili v republikanskih časih najgorečnejši zagovor-

niki pridružitve, so se odločno postavili proti takemu načrtu, ko je prišel Hitler in naredil iz Nemčije ječo. Zakaj od tega časa pridružitve ni bila več izpolnitev nacionalnih želja, ampak okrepčanje fašizma in kapitulacija pred nasilstvom. Kdor se je v takih razmerah potegoval za neodvisnost Avstrije, bi bil lahko računal na podporo socialistov, ki so bili pred Dollfusovim izbruhom silna moč in če ne bi bil figurant v Mussolinijevih rokah pomandral vseh njihovih organizacij, bi bil Hitler naletel na vse drugačnega nasprotnika kot je bil Šušnik, odkar se je vrnil iz Berchtesgadenu. Težko je govoriti, kaj bi se zgodilo, če —. Ampak zelo verjetno je, da bi bil Hitler tudi drugod naletel na odpor, če ne bi bile socialistične trdnjave v Avstriji porušene. Naciji na Dunaju in v Gradcu ne bi bili mogli dvigati glav kakor so jih, ko jim je Hitler namignil; njihove demonstracije ne bi bile mogle preslepiti lahkovernih dušic, češ da je Avstrija večinoma itak fašistična. In ko so mogli še govoriti, so delavci drugih dežel poslušali besede avstrijskih socialistov in pogostoma so zalegle. Vprašanje je, ali bi se bil mogel Chamberlain tako neverjetno ponižati kakor se je, če bi se bili delavci v Londonu pokazali na ulicah, preden so Hitlerjeve legije prekoračile avstrijsko mejo. In če bi bila Anglija pokazala le nekoliko odločnosti, bi bili tudi v Parizu drugače govorili, vzlic notranji krizi, ki je bila prav takrat akutna.

Po toči zvoniti je seveda prepozno. Šušnika so odveli z Dunaja in Hitler se hoče "sodnijsko" maščevati nad njim. Težko je razumeti, po kakšnem zakonu bi ga mogli soditi za politična dejanja, izvršena v času, ko ni imela Nemčija nobene pravice v Avstriji. Seveda v takih slučajih diktatorji ne vprašujejo za pravičnost, pravico si pa kroje kakor jim je prav. "Moč je pravica." Kakor koli se stvar zasuče — Šušnik je kriv, ne tega, kar mu očita Hitler, ampak grehov, ki jih je zakrivil nad demokracijo, ko je bil tako močan, kakor je sedaj slab.

Avstrije ni več. Zaradi tega ne bi bilo treba prelivati solza, če bi bilo s tem povedano vse. Avstrijsko ljudstvo ni pridruženo Nemčiji, ampak je zasužnjeno. Fašizem, v sedanjih časih največji ogroževalec svobode, demokracije in miru, je okrepčan. Vsa Evropa je v ne-

varnosti, nič manj pereči kot leta 1914. Diktatorji se repenčijo bolj kot kdaj in se niti ne trudijo več, da bi potajili svoje tolovajske namene. Njihovi prsti so povsod, kjer koli je kaj prilike za intrigo. Po zunanjih ministrstvih so še zijali zaradi pogaženja Avstrije, pa so že po vseh brzojavnih žicah letele vesti o krizi med Poljsko in Litvo. Kako da je to vprašanje, ki se je vleklo leta in leta, naenkrat postalo tako akutno? Ker je ukaz v Varšavo prišel iz Berlina. In kdo ve, če se ni poljska vlada kruto zmotila, ko se je obesila Hitlerju za rep? V Gdanskem se gode reči, ki ne obljubujejo Poljski nič dobrega in nihče ne sme biti presenečen, če se zgodi tam kaj podobnega kot v Avstriji. Pragi daje moč, čigar edino pravo mesto je v blaznici, ukaze, kakor da je Češkoslovaška del Nemčije. Nemcem se pripoveduje, da mora tretji rajh dobiti izhod na Jadransko morje in da je do tega opravičen, češ da je Slovenija pretežno nemška dežela. V Španiji je Franco naenkrat imel dovolj vojaštva — nemškega in italijanskega — in dovolj vojnih potrebščin, da je začel ofenzivo.

Zakaj? Kako?

Hitler je razumel, kar bi bil moral razumeti vsak otrok, da je bil njegov bluf — hvala angleški strahopetnosti — uspešen in je račun, da si po teh izkušnjah lahko vse dovoli. Mussolini, ki je nekdanji najbolj glasno deklamiral o potrebi neodvisne Avstrije in na čigar besede se je ubogi pobožni šušnik najbolj zanašal, je odobril Hitlerjev rop, smehlja je, ampak škripajoč z zobmi, ker ni mogel protestirati in firarju se je zasanjalo, da je sedaj najmogočnejši človek na svetu.

V tem je največja nevarnost. Kadar pride blaznež do take domišljije, ne more nihče uganiti, kje in kdaj zaneti požar, ki lahko objame ves svet. Njegov politični brat, nekdanji njegov zgled, pa misli, ko je njegova slabost postala očitna, da se mora postaviti in prepričati nebo in zemljo in vse svetove, da je junak, korenjak in da morajo vsa ljudstva trepetati pred njim, pa se je dal imenovati za "maršala imperija" in na novo rožlja s sabljo, gobezdajoč o novih zmagah, ne da bi povedal, koga misli zadaviti.

Po vsem tem govoriti o miru, je skoraj smešno, če ne bi bila vsa stvar tako žalostna,

da bi se bilo zjokati. In vsega tega ne bi bilo treba, če ne bi odločevali o usodi narodov ljudje, ki bi morali biti zadovoljni, če bi jih kdo nastavljal za prepisovalce v kakšnem uradu. Predvsem velja to za Anglijo in njenega ministrskega predsednika. Če se začne angleški imperij razpadati, ne bodo Angleži smeli dolžiti nikogar razen svojih nesposobnih državljanov. Vsak začetnik v politiki ve, da se Hitler nikdar ne bi bil drznil poslati vojaštva v Avstrijo, če bi mu bil Halifax odločno povedal, da Anglija ne dovoli te nove kršitve pogodb. Vsa zgodovina fašizma in nacizma dokazuje, da je vsa politika tega sistema osnovana na blufu. Kajpada, vsa leta poslušamo, kako se doprinašajo žrtve za "ohranitev miru." Taki pacifisti so postali — zlasti v Londonu — da človek ne razume, zakaj se na vso silo oborožujejo. In z vsem svojim ohranjanjem miru niso dosegli nič drugega kot, da je pol sveta v ognju, druga polovica pa šteje ure, kdaj pride na vrsto. Žrtvovali so Mandžurijo, pred volkove so vrgli Etiopijo, ukrižali so Španijo, zapustili so Avstrijo — pa govore o miru! O, v Indiji znajo biti odločni, kadar zahtevajo domačini nekaj pravic. Pred fašističnimi diktatorji pa klečeplazijo kot da so bogovi iz germanskih in rimskih nebes. Podkupiti hočejo — danes Hitlerja, jutri Mussolinija, kakor da jima s svojo capinsko politiko ne bi bili dali desetkrat več od vsake podkupnine.

Mir, mir, mir! In ob tem stokanju je vsa Evropa postala smodnišnica, nad katero se neprenehoma utrinjajo iskre in skoraj čudež bo, če ne pade vsaj ena v smodnik.

Posoda v grobnici. Francoski raziskovalci v Siriji so našli v neki grobnici tisoč pet in štirideset raznih kosov posode. Sama na sebi posoda v grobnici ne bi bila nič posebno čudnega. V starih časih so pogostoma dajali mrličem jedi in pijačo v grob; iz predzgodovinskih dob se je ta navada dolgo ohranila, tudi če so se vere menjale in tuptam se še najde. Pozneje so polagali tudi lonce in vrče v grobnice. Ampak take ogromne zaloge posode — mimogrede, popolnoma ohranjene — v oni sami grobnici za dvoje ljudi niso našli še nikjer. Arheologi si belijo glave, kaj to pomeni. Angleški učenjak Mallowan razlaga stvar tako, da je bila pokopana dvojica nemara tako čaščena, da so ljudje še dolgo prinašali darila. V grobnici so našli tudi kozje kosti in po tem sodeč so nemara imeli verske gostije v bližini in potem pometali kosti v grobnico. Stara je najmanj 1800 let pred Kristusovim rojstvom, Mallowan pa misli, da je starejša, najbrže iz 25. stoletja. To bi bilo približno v času, ko je Abraham živel v Babiloniji.

Svoboden

(Zakonska humoreska)

MILAN MEDVEŠEK

MIRKO KOREN je živel kakor živi mnogo naših samskih mož in mladeničev v Ameriki. Njegov življenjski obstanek je bil pripet na avtomobilsko tovarno, njegovo družabno življenje pa je segalo od prireditve v Narodnem domu in piknika do saluna in včasih tudi do društvene seje, kadar pa mu je bilo posebno dolgčas, je celo prečital kakšno knjigo. Pri naših ljudeh je imel majhno sobo, "Two-by-Four", jo je imenoval; jesti pa je zahajal v restavracijo, kar pa mu ni nič kaj posebno ugajalo. Pogostoma je tožil o slabi prebavi, ako pa ga je kdo vprašal, zakaj se ne oženi — to se je često zgodilo — se je melanholično nasmehnil in dejal:

"Za tisto je še dovolj časa... Samski stan je najlepši stan!..." Toda na obrazu se mu je poznalo, da drugače misli kot govori.

Da, odkar je Mirko Koren prekoračil trideseto leto, je pogostoma mislil na ženitev. Že zdavnaj se je naveličal tesne sobe, prestane hrane, prav za prav, sit je bil vsega, kar je bilo v zvezi s samskim življenjem v tujini.

"Kaj imam od tega življenja?" je samega sebe vpraševal. "Nič! Čez dan garam kot živina, večere presedim v salunih pri kvartah in pijači, zapravljam krvavo prisluženi denar in se zamujam pozno v noč, zjutraj pa je teže vstati kot bi bilo umreti."

Sanje o svojem domu, v katerem bi se lahko svobodno gibal, ne da bi se bal, če bi preveč na glas zakašljaj, ali če bi prijatelj na obisku pregrdo zaklel, so se mu vsak dan bolj nadležno vsiljevale. Ob večerih bi ostajal doma, čital časopise in knjige ter ljubil mlado, lepo in nežno žensko.

Vsak drug petek, na plačilni dan, je Koren zavil v salun Grill Stone, kjer so menjavali čeke. Tu se je sestajal s sodelavci, ki so na plačilni dan več pili kot po navadi. In kdo bi jim zameril? Saj mnogim je bilo to praznično

popivanje edino zadoščenje, ki so ga imeli za trdo dvatedensko delo.

Tudi Mirko je danes več pil kot druge krat in z večjim veseljem. S sodelavcem Bachom sta bila že precej omotena od močne pijače, alkohol jima je ogrel misli in pričela sta se zaverovano pogovarjati o vsem mogočem; seveda, glavni predmeti razgovora so bili delo, stroji, delovodje in unija, ki ima bebca za tajnika. Končno pa sta prišla do žensk in zakonskega stanu. V pijani odkritosrčnosti je Mirko povedal Bachu, da ni res zadovoljen v samskem stanu, kakor kaže na zunaj, ampak baš nasprotno: sit ga je čez glavo!

"Beži, beži..." se je čudil prijatelj Bach, "saj si mi zadnjič dejal, da ne maraš družice, ko sem ti namignil, da bi prišel k meni v vas in se seznanil z mojo prikupno svakinjo."

"To je že res, toda kadar sem trezen, nisem o tej stvari posebno odkritosrčen. Kaj bi ti pravil, saj sam veš..."

"Razumem, kaj misliš. Tudi meni je manjkalo poguma, nazadnje pa sem se le okorajžil in se nič ne kesam. Sicer pa, kaj sem hotel?... Človek ne more živeti vse življenje tja v en dan. Nam priseljencem ne kaže drugega, kot da se oženimo in zgradimo svoj dom. Kdo se naj vedno ogiblje tujim ljudem? Človek jim je v neprestano spotiko," je Bach razmotrival težave neporočenih tujezemcev, ki nimajo nikjer pravega doma in postrežbe.

Ko sta se prijatelja poslavljal, je Bach že tretjič dejal:

"Ne pozabi na svojo oblubo! Obišči me, dekle je komaj dvajset let staro, lepa je ko cvetlica, poleg tega pa je tudi izobražena. 'Visoko šolo' je dodelala."

Mirko je bil sicer preprost delavec, toda kadar se je v duhu ženil, se je ženil z mladim, vitkim, ameriškim dekletom, ki pa ni bilo slovenskih staršev. Bil je pač sin majhnega

naroda, ki je toliko stoletij hlapčeval tujcu, kateri mu je pritisnil pečat manjevnosti, on pa je gledal na svojega gospodarja kot na višje bitje.

Drugi dan, ko so bile Mirkove misli bolj jasne in se je spomnil obljube, ki jo je bil dal Bachu, se mu je zdela vsa stvar precej nerodna in neprijetna, zato ga je pričelo skrbeti.

"Kaj pa če se mi je Bach lagal in je dekleta grdo in debelo in bi me resnično hotelo za moža?..." je s strahom premišljal. "Vraga, še lepo kašo si skuham."

Mirko Koren je bil namreč tiste vrste človek, ki nikoli ne pride praznih rok iz trgovine, razen če predmeta, po katerem je vprašal, nimajo na prodaj. Ako je vstopil v trgovino, je kupil namenjeno blago, pa četudi ga je desetkrat preplačal.

Po dolgem omahovanju in premišljanju se je nekega večera resnično napotil k Nemcu v vas.

Naš junak, doma izpod gorenjskih hribov, je bil šest čevljev visok, atletske postave, skromnega obnašanja in za delavca skoro preveč elegantno oblečen. Na Bachovo svakinjo Geraldino je napravil naravnost "hollywoodski" vtis in prav tako ona nanj.

Geraldina je bila tipično ameriško dekle. Delala je v tovarni in zaslužila dovolj denarja za krasne obleke, "trajne kodre," ki si jih je dala vsak teden nanovo učesati, in za druge lepote potrebščine, ki tako učinkovito izpremene še tako pusto dekle v lepoticu. V kinu se je naučila ponarejenega obnašanja, navidezne prožne ljubkosti in drugih podobnih reči. Izumetničenega govorjenja s prečudnimi frazami in naglasi se je pa nalezla iz mesečnikov "True Stories".

Ko jo je Mirko zagledal, mu je njen zunanji sijaj kar sapo jemal, in zdela se mu je kakor filmska zvezdnica, ali pa ena izmed onih lepotic, ki kraljujejo na velikanskih tobačnih lepakah.

Ljubezen se je namah vžgala in kmalu je sledila poroka. Toda s poroko Mirko ni priženil le mlade, gracijozne ženske, temveč tudi njeno mater in sestro. Vsi so bili zadovoljni in srečni, najbolj pa posredovalec Bach, ki se je končno iznebil svojih dveh svakinj in "ljube" tašče.

Soglasno so sklenili, da se nastanijo v

veliki hiši. Mirko bi bil rajši živel v enodružinski hiši, toda od kraja je molče vpošteval ženine nasvete.

Življenje se je smehljalo... Mirko se je prve tedne izbornu počutil. Stanovanje je urejeval z nepopisnim veseljem. Vsak kos pohištva je posebej ogledoval ter ga prestavljal iz kota v kot, dokler ni dobil zaželenega efekta. Kupil je tudi avtomobil in radio. Ob večerih je ostajal doma, poslušal godbo in petje, čital knjige in listal po različnih revijah, često je tudi igral kvarte v krogu družine, ob nedeljah so se pa vozili z avtomobilom v parke na športne prireditve in na piknike. Pri ljudeh je veljal za srečnega in vzornega zakonskega moža.

Nekako deset mesecev po poroki pa je Koren nekega večera glasno prihrumel v zapuščeno gostilno in prisedel k edinemu gostu Mirtiču, ki ga je poznal še iz samskih časov.

"Pij, Mirtič, saj sva bila včasih dobra prijatelja! Pij na moje zdravje, na mojo svobodo!" je glasno prigovarjal Mirtiču ter sam v dušku zvrnil čašico žganja.

"Kaj se ti je zgodilo, da si tako glasan in vesel?" je poizvedoval radovedni Mirtič.

"Kdo ne bi bil vesel? ... Danes je moj dan, dan odrešenja! Toda ti še nisi bil suženj, zato ne bi mogel razumeti takih stvari."

"No, povej vendar že, povej, kaj se je zgodilo? Pa ne da si zadel v loteriji?" je silil vanj prijatelj.

"Sreča vseh sreč me je zadela, ki je več vredna od vseh loterij na svetu. Danes sem dobil razporoko!"

Mirtič se je silno začudil, kajti vedel je, da ni poteklo še leto dni od Korenove poroke in do sedaj je bil prepričan — v srcu mu je celo zavidal — o Korenovem srečnem zakonu. Saj tako so ga imenovali ljudje in ga imeli za vzornega zakonskega moža.

Iz začudenja ga je priklical Korenov zmagoslavni glas:

"Da, sedaj sem zopet prost! Prost! Svoboden! Človek sem in ne suženj! O, svoboda, o ljuba prostost, šele sedaj razumem globoki pomen teh zlatih besed!"

Mirko je ponovno zvrnil čašico žganja in strastno nadaljeval:

"Svoboden sem kakor ptič pod nebom; sedaj zopet prosto diham; lahko kadim, ko-

likor mi je drago in pijem in kolnem in smrčim in kašljam, če tako nanese, ne da bi imel neprehoma nadzornika nad seboj, ki bi budno pazil na vsako mojo kretnjo in jo potem neusmiljeno grajal. Najbolj pa sem vesel, ker sedaj zopet vem, h kateri narodnosti pripadam in kako se pišem!"

"Skoraj ne morem verjeti, da te je žena tako hudimansko zaslužila," se je čudil Mirtič.

"Tudi jaz ne bi verjel, če ne bi bil poziskusil na svoji koži. Nekaj mesecev je šlo vse po sreči, dokler se nisva privadila drug drugemu in dokler sem ostajal vsak večer doma, potem pa sta se pričela prava sužnost in gorje. Ko sem nekega večera prišel domov ob enajstih mesto ob desetih, je bil takoj ogenj v strehi. Nič hudega sluteč sem stopil v spalnico prepričan, da žena sladko spi. Nenadoma pa skoči pokonci vsa objokana in obupana in me prične zmerjati, da sem ponočnjak in zapravljevec, njo revico pa samo puščam doma, da se vsa v strahu trese in

skrbi, kaj se mi je zgodilo. Mirim jo in tolažim, češ, neumnica, nikar ne skrbi, saj nisem več otrok. Priznati moram, da se mi je v srečo dobro zdelo, da se tako boji zame, kajti to je dokaz, kako globoko me ljubi; toda ona je še bolj jokala, tako jokala, da bi se bil kmalu še sam zjokal. Prosim jo in prosim, naj se pomiri in ji obljubljam, da ne bom nikoli več tako pozno izostal. Well, končno se je potolažila; prisegava si večno ljubezen in se pogrezneva v sladko spanje.

"Drugo jutro mi njena mati — živ vrag v človeški podobi! — namiguje in od strani ščipa, da so ponočnjaki malopridni ljudje, toda jaz ji taktno povem, naj ne vtika svojega nosu v moje zadeve. Baburi je bilo to malo preveč in se je silno razburila. Pričela me je zmerjati kot desetletnega paglavca. Nazadnje me je tako ujezila, da sem ji pokazal vrata; tedaj pa sta me naskočili tudi žena in svakinja, zato sem jo hitro popihal na delo, ne da bi bil vzel južino s seboj.

(Konec prihodnjič.)

Mojstri skaze ali jezikovni internacionalci?

IVAN JONTEZ

RAVIJO, da smo Slovenci zelo prilagodljivo ljudstvo: nobena okolica ni tako tuja, noben jezik tako zopr in nobena tuja šega tako odurna ali neumna, da ne bi Slovenec z njo sklenil vsaj kompromisa, če ne že prijateljstva. Dober dokaz resničnosti te trditve smo ameriški Slovenci: ne zgolj z navadami, dobrimi in slabimi, temveč tudi z občevelnim jezikom Amerike, z angleščino smo se tako "sprijaznili," da se nisem nič čudil, ko je nekoč neki Američan, ki je bil zašel v družbo naših rojakov, presenečeno vzkliknil: "By Jove, saj Slovenci govorite le malo drugače kot mi! Stavim, da bi se v nekaj tednih naučil vašega jezika! Za spoznanje drugače izgovarjate nekatere besede — 'drug store' je pri vas 'drug štor', 'street car' je pri vas 'štrit kara', 'house'

je 'havz', 'show' je 'šov' itd. — in nekaj tujih imate vmes, sicer vas pa lahko precej dobro razumem..." In mož ni bil daleč od resnice! Ameriški Slovenci smo se pokazali v tem pogledu take mojstre, da bi nam lahko zavidali ta talent tudi Angleži, o katerih je dejal nekoč neki Evropejec, da je njihov jezik mešanica tujih besed, napačno izgovorjenih. Nekateri prosvitlenejši rojaki so misli, da je ta naša lastnost ali čut za prilagoditev, privzemanje in posnemanje posledica neke "hlapčevske nature," ki da nam tiči v kosteh in polje s krvjo po žilah. Morda so v pravem, toda jaz imam svoje pomisleke. Kaj, če je ta lastnost poseben dar božji, s katerim je višja previdnost obdarila le nekatera ljudstva? Angleži so s pomočjo takega daru ustanovili svetovni imperij in njihov jezik je postal svetovni trgovski jezik...

Njim je seveda pomagala ugodna lega njihove domovine, katero obliva morje, ki jih je napotilo, da so postali mornarji in kramarji. A kdo more reči, da bi tudi mi ne bili postali enako dobri mornarji in kramarji, da so naši dedje ob preseljevanju narodov krenili na zapad, prepluli Rokavski preliv ter se vgnezdili v Britaniji? S tako trditvijo bi se človek zgolj osmešil. Torej je umestna previdnost. Prav tako je potrebna previdnost pri omenjanju "hlapčevske nature" našega človeka. Kdo more namreč reči, da ni prava označba omenjene naše lastnosti — čut za zблиžanje z drugimi ljudstvi, čut za jezikovni internacionalizem?

Bodi kakor koli, jasno je, da smo se ameriški Slovenci v tem pogledu pokazali mojstre in svojo ljudsko govorico tako približali občevalnemu jeziku dežele, da si povprečni Američan, ki nas posluša, ni vselej docela na jasnem, ali sliši tujo govorico ali govorjenje v kakem manj znanem ameriškem narečju. To trditev podpiram s sledečimi primerami iz našega vsakdanjega življenja:

1. Sosedu se pomenkujeta

Prva sosedu: Ženi, vacamere vit ju? Ali je kaj rong?

Druga sosedu: Rong, rong! Moj Žani že pol leta štapa, dekle išče žab, odkar je finišala hajskul, zdaj je pa še moj dec dobil lejof in nič ne ve, kdaj ga bodo spet kolali v šapo! Ja, rong, pa še kako rong! Sam trubel na svetu! Aj do nov, kaj bomo počeli? Rent je drag, v štoru dobiš malo več kot nating za dalar, društva in inšurenc, dresi in šuhi, vse je drago, mi pa no moni! In fant bi rad imel gud tajm, dekle sanja o novih dresih, staremu smela salun, furniér je že hef zbrokan, kičn set nič bolji, pa tudi jaz kmalu ne bom mogla iz havza, saj že nimam več disent dresa! Si? Kako bom hepi?

Prva sosedu: Saj, tu bed... Prekleti deprešn! Oh, saj niste sami, ki imate hard tajms, tudi nam ne gre tako izi, nosr! Žov dela samo for dejs po siks avrs—

Druga sosedu: Aj nov, ampak za vaju je izi, kicov nimata—

Prva sosedu: Jur rajt, zato pa imava big morgič na havzu, on mora kipati karo, drugače bi lacikrat prišel na delo tu lejt, s havzom so zmerom big ekspenzes—

Druga sosedu: Aj si... Skoro da filam sori za vaju... (Itl.)

2. V gostilni.

Gost: Glažek viske, Majk! Koman, salamagan, vejk ap, jaz sem draj ko strela! In tudi Žanu nali, jaz tretam! Ju bet, danes je moj birdej...

Krčmar: Ju don sej! Potem pa spijmo enega na havz. Fifti fajf, kajne? Šur, kakor jaz. Ko sva prišla iz stare kontre sva bila bojso po tvoni... torti fajf jers... Vel, gud lak tu ju!

3. Znanci se srečajo.

Prvi par: Halo, mister end mises Dženko! Ver ju gojen?

Drugi par: O, gud ivning frends! Na fiš fraj greva, k Žorču, tam imajo vse freš in gud pir, pa tudi čizbakso za denc. Ver ju gojen?

Prvi par: Malo misliva vokati, mejbi pojdeva kam na drink ali dva, potem pa spat, ker jutri imamo laci dela, havzklining, ju nov, pa kara se nam je nekaj zbrokala in jo bo treba pofiksati... Vel, pa gud najt!

4. Iz pomenka o cerkvi.

— Ja, pri sent Meri sem bila... Ju nov, pridiga je bila res najjs... Jesr, gud moramo biti, so rekli gospod, gud... O ja, gud pričar, čeprav mu ingliš bolj teče kot slovenijen... Ampak te kolekte — ol de tajm te privijajo za moni: zdaj za morgič, danes bi radi fiksali to, jutri sating els, zmerom samting, ti pa daj moni! Ja, ko so govorili o kolekti, so bili gospod skoro med: za vse da imamo moni, za gud tajme in za lepe drese in permanent in pavder in take reči, celo ejtejiste in boljše-vike suportamo, ker beremo njihove pejperje, samo za božji havz nimamo moni... Nov, tega pa nisem lajkala...

5. V trgovini.

— Dajte mi galon pente; grej, pa ne tu dark. Ja, havz pentam, pa sem šort. Ja, pa še braš rabim; imate samting gud? Ja, ta le braš je res čip, ampak težko da je gud. Dajte mi samting bedr. Dis von je bedr. Hamač? Hu, dragi ste kot džu! O vel, orajt, davntavn ne bom hodil zaradi tega lavzi braša...

Lahko bi šel še dalje ter nanizal tucate vancev nadaljnjih primer, toda jezik se mi je začel sumljivo zapletati in ker ne želim biti po krivem obdolžen "vrtoglavosti," se bom zadovoljil s tem, kar sem napisal o našem "jezi-

kovnem internacionalizmu." Svoj namen sem dosegel: ohranil zanamcem nekaj naših jezikovnih drobtin, upajoč, da bodo pomagale bodočemu zgodovinarju razvozljati uganko: ali smo bili jezikovni anarhisti oziroma mojstri skaze ali zgolj obdarjeni z izrednim čutom za jezikovni internacionalizem? Drugega namena nisem imel, saj mi je znano, da nam je ta

ameriško-slovenska latovščina že tako prirasla k jeziku, da bi si jih morali porezati, če bi jo hoteli zatreti. In morda je prav tako. Nemara nam bo dala bodočnost priznanje: "Bili so veliki jezikovni internacionalci. . ." Če pa poreče: "Mojstri skaze brez primere. . ." nam bo pa tudi vse eno, saj bomo takrat z našo latovščino vred trohnili pod rušo. . .

Diktatorji

CAESAR AUGUSTUS, adoptirani sin umorjenega Julija Caesarja, je sezidal na mestu, kjer je bilo truplo njegovega predhodnika sežgano, tempel in bogu, kateremu ga je posvetil, je dal ime "Divus Julius". Tako je Julij Caesar postal bog in po smrti se mu je izpolnila želja, ki je v njegovem srcu tlela, še ko je bil živ. Glasoviti Julij ni bil zadovoljen s tem, da ga je senat imenoval za diktatorja, zadnjikrat za deset let in mu priznal popolnoma absolutistične pravice, kakršnih ni pred njim užival noben diktator, vedno imenovan le v kakšni državni krizi in le za kratko dobo, temveč ga je njegova moč tako opojila, da je sanjal o kroni, četudi jo je v senatu javno odklonil, vedoč, da čas ni bil primeren za to. Po njegovi glavi je rojila tudi božanska čast, ki naj bi bila spojena z monarhovo močjo in jo utrdila. Preden je Rim ustanovil republiko, je imel sedem kraljev in poleg njihovih soh je dal postaviti svoj kip. Sprejel je zlati prestol in slonokoščeno žezlo ter se odel s plaščem, ki je označeval kraljevsko dostojanstvo. V Kvirinovem hramu je bil postavljen njegov kip in njegovo podobo so nosili v "pompa circensis" med onimi nesmrtnih bogov. Take božanske časti so si lastili azijski tirani. Rimljanom so bile take ideje v tistih časih še tuje in zoprne. Julij Caesar je svoje nebeščansko stremljenje poplačal z življenjem. Gajus Octavius, ki je postal Augustus in Caesar, je imel že več sreče in ko je Julija postavil za boga, ni nalletel na odpor. Polagoma so rimski cesarji sploh uživali božansko dostojanstvo. Propada rimskega imperija pa to ni preprečilo.

O Aleksandru Velikem, osvojevalcu in ustanovitelju ogromnega cesarstva, trdi večina

zgodovinarjev, da je tudi zahteval božanske časti. V Aziji, kjer so njegove vojske drle na vse strani, se je prav lahko navzel takih idej in njegovemu značaju bi bilo to zelo primerno.

Od tistih časov si vsi avtokratje, ne le barbari iz Azije, pripisujejo nekakšno božansko moč in veličanstvo in če si v naših časih ne dajo zidati cerkva in oltarjev, se vendar vedejo, kakor da so vsegamogočni in da izhajajo od pradedov z Olimpa in iz Wotanovega gradu.

Odkar je krščanstvo premagalo veliko število starih bogov, se dajejo cesarji maziliti, kar naj pomeni, da so posvečeni in da prihaja njihova oblast naravnost iz nebes. Vsi so veličanstva "po božji volji" in le čudno je, da njihov bog tako pogostoma pozabi na svojo voljo kot n. pr. po svetovni vojni, ko je cela četa velikih in majhnih majestet pograbila svoje kovčge. Celo angleški kralj, ki nima nobene absolutne moči in je skoraj le za parado vladar, je "branitelj vere", pa je težko uganiti, katere, zakaj na zemlji skoraj ni religije, ki ne bi imela svojih vernikov pod britansko krono; seveda se misli na anglikansko cerkev in v začetku je bilo to naperjeno proti katoličanstvu. Sedaj ne bi bilo praktično poudarjati kaj takega, zlasti odkar se Mussolini postavlja za protektorja mohamedancev; ampak kronanje se mora vendar izvršiti v cerkvi, opravi ga mora canterburyjski nadškof in oblast mora priti iz nebes.

Japonski cesar je sam nebeščan, saj je bil prvi vladar naravnost božji sin. Kadar torej mečejo japonski letalci bombe v neutrjena mesta med žene, starce in otroke, ne more biti v tem nič greha, zakaj božanski vladar pač ne more grešiti, tudi kadar kriči na tisoče

nedolžno pobitih žrtev v nebesa. In Francisco Franco, meč katoličanstva, si misli pač tudi na enak način pridobiti stolček blizu svetega Petra. Zadnje čase je pač obljubil, da bo nehal moriti na Atilov način, ko je papež izrekel očetovsko željo, da bi pobarval svoje rokovnjaštvo s čopičem civilizacije, ampak do Barcelone ga je spremljal božji blagoslov, močan kakor nemške in italijanske divizije in njihove bombe, tanki in težki topovi. Dasi ni kronan, opravlja vendar po svojih trditvah božansko delo in zastopa — s pomočjo mohamedanskih Mavrov — krščanskega Boga.

Hitler, kateremu so se avstrijski katoliški škofje v smrtnem strahu poklonili in s tem spravili papeža in njegove svetovalce v največjo zadrego, ni dal svojega kipa še postaviti med Wotana in Thora, vendar pa predpisuje Nemcem, kaj naj verujejo, ustanavlja nemško cerkev in sestavlja germansko sveto pismo, po katerem milostno dovoljuje Jezusu nemško narodnost in se vede od dne do dne bolj kakor bog, kateremu ni na svetu enakega. In Mussolini — ironija usode! — je vrnil papežu posvetno oblast ter nastopa kot njegov pokrovitelj, kar mora starček v Vatikanu na tihem sprejeti, vedoč da bi regiment črnosrajčnikov vsak čas lahko pregazil njegovo državo, če bi se zameril svojemu protektorju. Rop Etiopije je zaradi tega moral biti blagoslovljen in španska republikanska vlada mora biti prokleta, četudi se iz vseh izjav, prihajajočih iz Vatikana lahko spozna, da vedo tam o resničnih razmerah in dogodkih manj kot navaden čitatelj dnevnih listov v Ameriki.

Diktatorji so vedno verjeli, da so poklicani od nekakšne mistične sile, od Boga, od Usode, od nedosežne Skrivnosti; če so imeli kaj uspeha, je to potrjevalo njihovo vero; vse, kar so dosegli, so pripisovali svoji sili, ki je v njihovi domišljiji postajala bolj in bolj nepremagljiva. Tudi če v začetku spoznavaajo svojo omejenost, postanejo sčasoma megalomani, si pripisujejo božansko moč in meje možnosti jim izginajo izpred oči. Kakor se otrok ne boji, ker ne pozna nevarnosti, tako se oni lotijo pustolovščin, v katere se ne bi podal noben razumen mož. Kar store, mora biti prav, ker store to oni. Hitler povečuje meč, ker se njegov rajh ne more razširiti tako daleč kakor segajo njegove sanje, brez potokov krvi in milijonov

grobov. Mussolini se roga ljudem, ki verujejo v mir in njegova princa, kakor papige, opisujeta krasote vojne, kadar padajo bombe med neoborožene ljudi. Hitler je z aneksijo Avstrije ukanil svojega zaveznika v Rimu in je sedaj prepričan, da je največji mož na svetu, viden germanski bog. Mussolini pa škripa z zobmi in grozi vsemu svetu, ker ne more trpeti, da bi kdo užival večjo "slavo" od njegove. Germania je čakala na svojega Barbarosso; prišel je Hitler: "Tukaj sem;" in nemški rajh vstaja, da zavlada nad svetom. Rimsko cesarstvo je sanjalo v grobu o nekdanji velikosti; prikazal se je Mussolini: "Zgodovina je bila prekinjena in jaz jo navežem, da bo bodočnost večja od preteklosti, imperij mogočnejši od nekdanjega."

Dva velikana, dva boga! Potrebovala bi dva sveta.

Velikana? — Mnogo ljudi je podvrženo sugestiji in le odtod izvira "velikost" tiranov. Če ne bi poglavarji demokracij imeli toliko boječnosti, kolikor imajo "diktatorji" domišljavosti, bi vsa ta velikost skopnela čez noč. Če bi Anglija, kapitalistična kot je, imela kakšnega Disraelija ali Gladstona, bi bilo teh božanstev že davno konec. Vsak pritlikavec lahko boči prsa, če pada poslanik mogočne Anglije pred njim na kolena; vsak tepec lahko zaničuje hrusta, ki lazi za njim s podkupninami in prošnjami. A če pogledamo bliže, najdemo kaj malo veličanstva in junaštva. Napoleon, ki ga smatrajo za enega največjih, je pošiljal svoje vojake v najbolj krvavo bitko, ampak sam je ostal tam, kjer je bilo varno in je prihajal blizu še le tedaj, ko je bil čas, da sprejme slavo. Ko so črnosrajčniki korakali proti Rimu, je bil Mussolini "zaposlen" v Turinu in še le, ko je zvedel, da so prišli v glavno mesto brez boja, se je triumfalno pripeljal za njimi. Hitler je imel "nujne opravke" v Berlinu, ko so nemški vojaki marširali v Avstrijo, a ko je dobil poročilo, da je Dunaj na tleh, je takoj imel časa, da se je odpeljal slaviti "svojo" zmago. Napoleon je dal postreljati ljudi v brezumni jezi iz osebnega sovraštva. Hitler se je postavil za sodnika in rablja nad Roehmom in njegovimi tovariši. In pred znamenjem njegovih maščevalcev še sedaj trepeče kakor šiba na vodi. Mussolini je pogнал Balba v Afriko, ker ni mogel pretrpeti,

da bi poleg njega še kdo užival slavo v Italiji in po končani vojni v Etiopiji je spraval tiste, ki so mu jo pridobili, v pozabljenje.

Če bi se baharija, okrutnost, absolutno zaničevanje človeškega življenja, nehvaležnost, sebičnost in bolesta zaljubljenost samega v

sebe morala smatrati za velikost, tedaj bi ti satrapi bili veliki. Če jih pa premerite z merilom človečnosti, spoznate, da so tako pritlikavi, da jih bo zgodovina omenjala kvečjemu s pomilovalnim zaničevanjem.

Roka pravice

ANGELO CERKVENIK

Veseložalostna igra v sedmih scenah.

Za odre velja kot rokopolis.

OSEBE:

Poduradnik Možina;
Gospod načelnik;
Tipkarica Rija;
Poduradnik Štefe;
Blagorodje gospod podjetnik;
Gospod prokurist;
Mesar in velemožni politik;
Gospod predsednik senata;
Zagovornik gospoda načelnika;
Natakar;
Govornik;

Pogrebci, občinstvo...

Godi se kjerkoli, v današnji dobi.

I. SCENA.

Pomladi, ob devetih zjutraj v Miklavčičevem (načelnikovem) uradu.

MIKLAVČIČ (*vstopi, si sleče civilno jopico in obleče bluzo-uniformo s činom bivšega avstrijskega majorja. Žvižga in poskakuje kakor da še enkrat preživlja preteklo noč.*):

O, kako je bila sladka! In kakšne grudi — o — — (*Si zakroži z roko na mestu, kjer imajo ženske prsi*). Kakšne grudi, strela božja! Vso noč sem bedel! Od hudiča dekle — Nisem mogel pa nisem mogel zaspiti! Rija, sladka Rija! (*Sede k telefonu, pokliče*) Sedemdeset šest... (*Obrača kolesce na telefonu.*) Halo, halo! Tukaj Miklavčič. Kdo tam? A ti, gospod načelnik! Servus, servus! Pravkar si prišel, praviš; da se kesaš, ker si kar eno uro in pol prepozno prišel? Potolaži se in izgini eno uro

in pol prej domov, pa bo zadeva simetrično... ha-ha — — simetrično urejena... (*Poskoči, kakor da ga je strela oplazila*) Kaj — Kaj... kako? — Čestitaš mi na avanzmaju? ... Ne... ne... res ne... prav nič ne vem... Norca da se delam... Res ne, živa duša mi ni nič omenila. V današnjih "Službenih novinah", v današnjih, praviš? Zdravo, hvala lepa za obvestilo! Zdravo! (*Odloži slušalo in si mane roke.*) Vse gre kakor po loju! Ej... ej... (*Pozvoni. V sobo stopi mlado, bujno dekle.*)

RIJA (*koketno*): Dobro jutro, gospod načelnik!

MIKLAVČIČ: Ti krempeljček, ti! Poleg mene živiš in že tako dolgo, pa sem te moral šele v baru odkriti! Rija, ti moj sladki krokodileček!

RIJA (*mu žuga*): Za božjo voljo, gospod načelnik. Da vas kdo sliši! Potem, potem...

MIKLAVČIČ: Kaj potem?

RIJA: Vaša gospa...

MIKLAVČIČ: Moja žena?

RIJA: Da, če bi zvedela?!

MIKLAVČIČ: Nič se ne boj! Ne bi bilo ne prvič, ne... (*se udari po ustih*) Stari bedak!

RIJA (*se smeje*): Ne poslednjič!

MIKLAVČIČ: Prisegam! Poslednjič!

RIJA: Še vsak moški mi je do sedaj rekel: Poslednjič!

MIKLAVČIČ: Torej ni bilo včeraj prvič?

RIJA: Prisegam: prvič! (*oba se smejeta.*)

MIKLAVČIČ: Daj, stopi bliže, da te objamem!

RIJA: Ne, ne! Da me kdo vidi!

MIKLAVČIČ: Stopi bliže! Samo en poljubček in tvoj avanzma je siguren!

RIJA: Kadar bom v "Službenih novinah" čitala svoje ime črno na belem, takrat še-le

pride ta le poljubček na vrsto... to se pravi na vas gobček... (*Mu vrže poljubček*)... ta le, vidite!

MIKLAVČIČ: Saj res, saj res! Saj sem pozabil, zakaj sem te klical. Daj mi, prosim te, "Službene novine".

RIJA (*odhiti*): Takoj, takoj, gospod načelnik!

MIKLAVČIČ (*si češe brke pred ogledalom nad umivalnikom*): Tako bo prav!

RIJA (*prinese "Službene novine"*): Sem prinesla, gospod načelnik! Ampak brke proč, drugače ne bo nič s poljubčkom! (*Zbeži*).

MIKLAVČIČ (*teče do vrat za njo*): Le čakaj, ti žaba žabasta! (*Sede in vzame časopis v roke*). Kje sem, kje? (*Mrzlično obrača strani*). Aha, tu je šef ekonomata! Lej ga, hudiča! Da je sam avanziral, tega mi ni povedal! Tukaj nekje moram biti tudi jaz! Jerše... Tončič... Mikuš... inž. Fabjan... dr. Masle... In jaz? Kje sem jaz, strela in peklo! Kje sem jaz? (*Še enkrat prične s početka, natakne si naočnike*). Kje sem vendar? (*Postaja silno nervozen*). Ah, tukaj ne... tukaj so že sami golobradi smrkavci! (*Odloči naočnike in pokliče po telefonu šefa ekonomata*) Sedemdeset šest. Servus, gospod šef! Na kateri strani je moj avanzma?... Na kateri?... Na prvi... (*začudeno*) Na prvi? Popolnoma na vrhu koj pod naslovom? (*Vzame v roke časopis in čita*). Prvega aprila... Kaj se smeješ? (*Jezno zažene slušalo stran*) Zanj pa ni prvi april! Zanj ne! Zanj je resničen avanzma! (*Srdito pozvoni*).

MOŽINA (*je majhen možic, samo za spoznanje grbast in malce, malce šepast. Prav ponižno vstopi in se začne že pri vratih nekoliko nerodno klanjati. Hodi po prstih tiho in ponižno*):

Klanjam se! Gospod načelnik želijo?

MIKLAVČIČ (*gleda skozi okno proti mestu in se za Možino sploh ne zmeni. Sname naočnike z nosa in jih briše. Sede in začne brskati po aktih. Možina se vselej, ko se mu zazdi, da ga Miklavčič namerava pogledati, prikloni. Po daljšem premoru besno pogleda čez naočnike na Možino*):

No, kaj čakate vol?!

MOŽINA (*se strese*): Gospod načelnik želijo?

MIKLAVČIČ: Vol! vol! vol! To bi mi morali v očeh čitati!

MOŽINA: Naj oprostijo, gospod načelnik! Ves čas so gledali le v akte...

MIKLAVČIČ: Ne gobezdajte! Referirajte mi o zamudnikih! Dajte mi sem listo... Ne, ne, čitajte sami!

MOŽINA (*čita*): Danes sem bil tukaj že ob sedmih.

MIKLAVČIČ: To je razumljivo, to je vaša dolžnost! Že včeraj sem vam povedal, da ni potrebno to vsak dan posebe poudarjati!

MOŽINA: Naj oprostijo... Snažilka je prišla enajst minut prepozno...

MIKLAVČIČ: A, ti prekleta babnica! Urnina ji je prenizka!

MOŽINA: ... in je zakurila, seveda, s petrolejem, ker bi drugače ne mogla tako hitro zakuriti vseh peči.

MIKLAVČIČ: To je, tedaj, štednja! Le počakaj, jaz ti bom že pomagal! Sicer pa smo danes že prvega aprila! Čemu, zlodja, še kuri? Dalje, dalje!

MOŽINA: Po njihovi mizi, gospod načelnik, ni pobrisala prahu! Sem ga moral jaz pobrisati.

MIKLAVČIČ: Ste gotovo brskali po mojih aktih! So nekam razmetani!

MOŽINA: Gospod načelnik, ponižno prosim; niti z mezincem se jih nisem dotaknil.

MIKLAVČIČ: Dalje!

MOŽINA: Gospod računski nadsvetnik Repe in gospod nadzornik dr. Kavčič sta prišla po 3 minute prepozno.

MIKLAVČIČ: Tako! Zelo lepo! Včeraj sta do treh po polnoči sedela v baru! Uradniki morajo iti spat! Spat! Razumete, Možina?

MOŽINA: Razumem! Gospod Sedej je prišel tudi sedem minut prepozno.

MIKLAVČIČ: To je tisti golobradi mladič, ki bezlja za Rijo Tomičevo.

MOŽINA: Tisti, tisti... gospod načelnik!

MIKLAVČIČ: Tega bom že še naučil reda in pameti! In Štefe?

MOŽINA: Štefe, Štefe... je prišel, da, tudi moj prijatelj, pisarnik Štefe je prišel prepozno.

MIKLAVČIČ (*strogo*): Koliko minut prepozno?

MOŽINA (*se plašno ozira naokrog*): Tri-

najst minut prepozno... Pa drugače prihaja vsak dan redno...

MIKLAVČIČ: Napravite akt: štefe plača dvajsetak kazni, Sedej pa petdesetak! Red mora biti!

MOŽINA: Razumem, gospod načelnik, red mora biti!

MIKLAVČIČ (*ljubeznivo*): Saj ste razsodni, Možina! No, sedite!

MOŽINA (*začudeno*): Kako so rekli? (*Kar samo se mu smeje.*) Razsoden da sem in sedem naj, tukaj, v uradu?

MIKLAVČIČ: No da, zakaj ne?

MOŽINA: Še nikdar mi niso kaj takšnega rekli, gospod načelnik, še nikdar ne!

MIKLAVČIČ: (*se dvigne in ga potreplja po ramah*): Možina, dolgo vrsto let sem vas skušal, dokler nisem naposled spoznal, da ste mi najtrdnjša opora, da ste moj najzanesljivejši — uradnik!

MOŽINA: (*se skoraj zvrne vznak; lovi sapo*): U...u...ura... urad... uradni... jaz uradnik... (*Se zasmeje do solz.*)

MIKLAVČIČ: No da, Možina! Poglejte, saj sem tudi jaz bil nekdanj poduradnik! Vsak marljiv in zanesljiv in zvest — zapomnite si! — zvest poduradnik mora postati — uradnik.

MOŽINA: (*se venomer smeje*): Urad... uradnik... uradnik bom postal... Niti v sanjah nisem nikdar na to mislil.

MIKLAVČIČ: Ali niste še čitali v "Službenih novinah?" Šef ekonomata, ki je nekdanj bil poduradnik, kakor ste danes vi, se je z današnjim dnem vrnil v štatus prvi, ki je tako rekoč ustvarjen izključno le za uradnike s fakultetsko izobrazbo!

MOŽINA: (*nerodno sede*): Čital sem, gospod načelnik.

MIKLAVČIČ: No in kaj pravite k temu?

MOŽINA: Gospod načelnik ekonomata za služiho.

MIKLAVČIČ: (*jezno, na videz mirno*): In jaz, načelnik likvidature, ne zaslužim?

MOŽINA: (*se dvigne*): O, gospod načelnik, kdo bi se upal trditi, da ne zaslužijo?

MIKLAVČIČ: Zaslužim in vendar nisem avanziral!

MOŽINA (*žalostno, skoraj z jokajočim glasom*): Zaslužijo in vendar niso avanzirali... O, kakšna krivica se jim je zgodila... In vendar niso...

MIKLAVČIČ: Nisem, dragi moj Možina...

MOŽINA (*se blaženo zasmeje*): ...dragi moj Možina...

MIKLAVČIČ: ...čeprav bi bilo meni trikrat bolj potrebno, nego šefu ekonomata, ki si je pravkar sezidal prelepo vilo tam spodaj pod Rožnim gričem. Ima denarja kakor muh...

MOŽINA: Denarja pa, denarja! Imajo, imajo!

MIKLAVČIČ: Danes si uradnik s temi prejemki pač ne more sezidati hiše! Kaj pravite, Možina, a?

MOŽINA: Gospod načelnik imajo prav.

MIKLAVČIČ: Vidite in vendar si je načelnik Krulc zgradil vilo. Žena mu ni prinesla v bajto niti prebite pare. Sam pa je imel kup dolgov! Še jaz sem mu posojal... In zdaj... zdaj... kar tako nepričakovano... Zdi se mi, da ljudje marsikaj vedo povedati, kaj, Možina?

MOŽINA: (*se plašno ozira, kakor da se boji, da bi ga kdo ne slišal*): Pravijo, pravijo... (*utihne*).

MIKLAVČIČ: No, no, Možina, le z besedo iz goltanca! Kaj pravijo?

MOŽINA: Bojim se, gospod načelnik, da...

MIKLAVČIČ: Kaj se boste bali? Saj ne pravite vi — saj pravijo drugi!

MOŽINA: Pravijo, pravijo, da ni vse v redu, da dobiva pri firmi Završnik in Borštnik nekakšne... nekakšne... provizije...

MIKLAVČIČ: (*se nepričakovano dvigne, položi naočnike na mizo, se upre ob mizo, ga prezirljivo pogleda ter spregovori trdno in resno*): Tako, torej, tako brezvestno obrekujete načelnika ekonomata! Počakajte, takoj ga pokličem. Še ta trenutek bo tukaj. (*Zavrtil kolesce na telefonu*).

MOŽINA: (*ihti*): Ah, gospod načelnik, naj oprostijo, prosim... naj oprostijo... saj jaz nisem tako mislil... le drugi, drugi...

MIKLAVČIČ: Nič drugi! Vi! Na svoja lastna ušesa sem slišal; naj bo za danes! Oprostil vam bom, ker ste drugače vesten in poraben uradnik. Le majhno uslugo mi boste danes napravili.

MOŽINA: (*ves vesel*): Z največjim veseljem, gospod načelnik!

MIKLAVČIČ: A propos, Možina, tukaj sem vam preskrbel majčkeno odškodnino za čezurno delo. (*vzame iz predala pet bankovcev in mu jih da*).

MOŽINA: (*s solzami v očeh*): Najiskrenejša hvala, gospod načelnik! Saj sem vedel, da bo vendarle prišel čas, ko bodo spoznali, kdo se mora posebe nagraditi, da bo prišel čas, ko bodo obilno poplačali vestnost, vdanost in zvestobo, čeprav se vsi iz vestnih — urad . . . ur . . . uslužbencev vsi norčujejo. . . Saj sem vedel, gospod načelnik, kako pravico-ljubni so oni!

MIKLAVČIČ: No, no, Možina! Saj ne taji-jim! Za vas res skrbim, a naposled je to le moja dolžnost! Saj ste res skrajno zvest — uradnik.

MOŽINA (*se sladko nasmeje*): Uradnik!

MIKLAVČIČ: (*se smehlja*): Brezdvomno uradnik! Vse je odvisno od tega zaupnega posla! Samo če boste izvršili posel tako vestno in brezhbno, kakor ste izvršili vsak do danes zaupani vam posel, morete računati na avanzma! Zapomnite si: to je strogo zaupno! Strogo zaupno! In menda vam je dobro znano, v kakšno posebno čast si mora vsak uradnik takšno zaupanje šteti!

MOŽINA: Razumem, gospod načelnik!

MIKLAVČIČ: Poslušajte me tedaj!

MOŽINA: Poslušam!

MIKLAVČIČ: Šli boste k tvrdki "Završnik in Borštnik" ter jim sporočili, da jim bomo danes izplačali račun za, čakajte. . . (*brska po aktih*) . . . čakajte. . . da, tedaj, za en milijon, tristosedemdeset tisoč. . .

MOŽINA (*si hoče zapisati številko; pona-vlja*): 1,377,000. —

MIKLAVČIČ: Ne, ne, ni treba pisati! Nesli jim boste tole pismo. Čakajte! (*piše in glasno govori*) "Završnik in Borštnik", Tu. Račun za 1,377,000. — štev. Z./B. /3937/25 smo likvidirali. Vsoto izvolite dvigniti pri glavni blagajni likvidature. — Miklavčič. — (*pismo vloži v moder omot*) Vzemite tole pismo! (*mu da pismo*) Od tega — pisma je odvisna prva polovica vaše uradniške karijere! Ko bo Borštnik ali njegov prokurist pismo prevzel in prečital, mu recite, naj na njem potr-di, da je bil o izplačilu obveščen. Hkratu naj vam pismo vrne.

MOŽINA: Obvestilo bo podpisal in mi ga vrnil.

MIKLAVČIČ: Da! Druga polovica vaše (*poudarja*) uradniške karijere pa se drži tegale sivega omota, tegale, vidite. (*Mu kaže sivo kuverto. Napiše v naglici dvoje, tro-*

je vrstic in vloži pismo v kuverto.) Tole pismo, sivo, boste vzeli iz tele aktovke. (*mu po-kaže svoje aktovko.*) — —

MOŽINA (*oči se mu zasvetijo*): . . . iz aktovke. . .

MIKLAVČIČ: . . . iz tele aktovke boste, tedaj, vzeli tole pismo šele, ko boste imeli podpisano obvestilo že v rokah. Recite mu potem, da ne veste, kako bo z izplačilom. . . da ima likvidatura malo denarja, da bo težko šlo. . . Ste razumeli. Povejte mu tudi, da bo vse odvisno od povoljnega odgovora na to pismo. . .

MOŽINA: Vse sem razumel, gospod načelnik!

MIKLAVČIČ: To še ni vse! Ko mu boste vse to povedali, izginite iz sobe, ste razumeli. Recite mu, da pridete po petih minutah nazaj, da imate še neki popravek. Po petih, šestih minutah se vrnite v pisarno in prevzemite za-pečaten odgovor. Tako, zdaj sem vam povedal vse! Da ne smete ziniti nikomur niti besedice o tem *strogo zaupnem poslu*, vam je menda znano. Molč je — *zlata zvezda na vašem ovratni-ku!* Ste razumeli?

MOŽINA: Vse sem razumel in vse bom izvršil, kakor so mi naročili, gospod načelnik.

MIKLAVČIČ: Zdaj pa pojdite, Možina, in nikomur ne pravite, da ste prejeli nagrado za čezurno delo — (*Mu nudi roko. . . Možina ne-kaj časa gleda in skoraj ne more razumeti, potem pa mu vendar plašno seže v roko. . . Obraz se mu kar sam smeje.*)

MOŽINA: Razumem, gospod načelnik. . . (*se prikloni, udari s petami skupaj in odide.*)

MIKLAVČIČ (*si umiva roke*): Da mora imeti človek popravka s takšnimi kreteni! A moram! Drugače ne bom napredoval! Gospod tovariš Krulc so pač hudo tankovestni, vedno razpišejo drugo in včasih celo tretjo licitacijo! Glavno mu je, da zve, za kakšno ceno so po-samezni dobavitelji nudili blago. In tedaj se začčenja barantanje. . . Mož gre k "svojemu" dobavitelju in se zmeni za procen-te. Toliko in toliko mi daš, pa ti povem, kolko znaša naj-nižja ponudba. . . In potem avanzira v štatus prvi, zida hišo. . . in jaz! Kakšen bedak sem! Prevesten sem. . . Še vedno hodim prezgodaj v urad! Za red skrbim in disciplino! Kako čvrsto držim na uzdi vso to uradniško drhal? Tepec, stokrat tepec! — Zastor —

(*Dalje prihodnjič*)

Zlato, zlato!

(Nadaljevanje)

KAKO SO INKI mogli vedeti kaj o svoji zgodovini, ko je dognano, da niso znali ne čitati ne pisati, ko se v njihovi deželi ni našel noben arhiv in nobena knjižnica?

O marsikateri drugi zgodovini bi se lahko podobno vprašalo; saj v starih časih tudi med narodi, ki so imeli kakšno pisavo, pismenost ni bila splošno razširjena. Še v deželah, ki se bahajo s svojo civilizacijo in kulturo, je splošna šolska obveznost razmeroma mlada in po ljudi, ki ne znajo podpisati svojega imena ne prečitati navadnega pisma, ni treba hoditi v Turčijo ali v Sibirijo; celo v Ameriki jih najdemo, kljub našemu visoko razvitemu šolstvu. Dober del zgodovine počiva sploh na ustni predaji; stari so pripovedovali mladim o dogodkih, ki so se jim zdeli važni in zanimivi, ti pa so zopet predajali svoje znanje otrokom in dodajali, kar so sami doživeli. Lahko si je misliti, da te povesti niso bile vedno zanesljive; še danes najdemo lahko v treh listih o enem dogodku tri različna poročila, ne le različno pisana, ampak različno predstavljajoča stvar. Tem bolj je razumljivo, da so se stara pripovedovanja izpreminjala ne le v malo pomembnih podrobnostih, ampak tudi v važnih dejstvih. Zato pogostoma ne vemo, koliko je v takih iz davnine ohranjenih pripovedih resnice in koliko bajke. O tem znajo marsikaj povedati arheologi, ki odkrivajo s svojim lopatami davno pokopano preteklost in izvedo iz razvalin, iz ostankov hišnih oprem, iz starinskih napisov i. t. d. več kot bi se mogli naučiti iz katere koli pisane zgodovine.

Inki niso imeli pisave v našem smislu. Iznašli pa so pripomoček za ohranitev spomina, ki jim je prav tako dobro služil kakor drugim narodom hijeroglifi, v mehko opeko vtisnjena in potem posušena znamenja ali pa pravilna pisava. Pomagali so si z vrvmi razne dolžine in barve, v katere so delali vozle. Vsaka vrv, vsak vozle je imel poseben pomen; izvedenec, ki je dobil tak "kvipo" v roko, ga je znal prav tako čitati, kakor mi čitamo svoje knjige, pisma in račune. Na ta način so se skozi stolet-

ja ohranili ukazi, naredbe, sporočila in znamenja važnih dogodkov. Seveda ni vsakdo razumel teh zapletenih znamenj, ampak ko je Herodot pisal svojo zgodovino, je tudi niso mogli vsi Rimljani čitati in ko so v srednjem veku menihi prepisavali sveto pismo in stare klasike, so tudi v krščanskem svetu imeli kaj malo čitateljev.

Že ko so Španci zavojevali Inke in si podjarmili njihov imperij, je tak izvedenec pregledal ogromno množino ohranjenih "kvipov" in sestavil poročila, ki se lahko smatrajo za podlago njihove zgodovine; njegovo ime je bilo Inca Garcilasso de la Vega. Oče mu je bil Španec, mati pa Indijanka in zdi se, da mu je ona mnogo pomagala pri tem delu; poznejši raziskovalci so spoznali, da so bili njegovi iz "kvipov" prevedeni spisi čudovito točni.

Prvi vladar Inkov je bil, kakor že omenjeno, Manko Kapak. Njemu jih je sledilo dvanaajst, Simči Roka, ki ga nekateri zgodovinarji smatrajo za prvega, češ da je Manko Kapak le legendarna osebnost; nadalje Lokve Jupankvi, Majta Kapak, Kapak Jupankvi, Inka Roka, Jahvar Hvakak, Hvira Koča, Pačakutek, Inka Jupankvi, Tupak Jupankvi, Hvajna Kapak in Hvaskar. Proti zadnjemu je nastopal Atahvalpa in v njunem času se je izvršila tragedija, ki je naredila konec imperiju.

Začela se je ta znamenita država okrog jezera Titikaka. 165 milj dolgo, povprečno 63 milj široko, leži v Andah 12,370 čevljev nad morjem in nima nobenega iztoka ne proti Pacifiku ne proti Atlantiku. Težko je razumeti, da se je prav tukaj mogla poroditi civilizacija, katere nobena druga v Ameriki ni dosegla in ki bi se bila lahko merila z marsikatero v starem svetu. Vse gorovje naokrog je pusto, razpokano, tupatam močvirno, brez gozdov, v dolinah pa nič kot trava. Tudi podnebje ni nikakor vabljivo in tujec se mu le s težavo privadi.

Po okoličnih krajih so živela malo znana plemena, nekatera med njimi dokaj barbarska in močna. Na severu so bili razni divji rodovi po dolinah Javja in Hvajlas; med temi je bilo precej civilizirano plemo Čimus; na zapadu so bile obljudene primorske doline med gorami in Pacifikom; med temi so bili znani Junki.

Na jugu, kjer je sedaj država Čile, so živeli Aravki, na vzhodu Anti (!) in divjaki po gozdovih ob amazonski reki (Anti je ime, ki so ga nekateri stari pisatelji dajali Slovanom; drugi so jih imenovali Vende, iz česar je najbrže nastalo ime "Anti." Seveda ni to v nikakršni zvezi z južno ameriškimi Indijanci. Prav tako je v najjužnejši Patagoniji raziskovalec Amos Burg našel indijanskega poglavarja, ki mu je ime Milišič, kar pač tudi ne pomeni, da je hrvaškega rodu.)

Vsa ta plemena so Inki polagoma spravili pod svojo oblast. Začetek je storil Manko Kapak (v kvečanskem jeziku pomeni Kapak toliko kolikor "mogočni" in ta naslov se večkrat ponavlja pri njihovih vladarjih.) Nadaljevalo se je pa osvajanje v teku vseh stoletij in še Hvajna Kapak se je nekoliko let pred svojo smrtjo vrnil v Kuzko kot uspešen osvajalec in bil v glavnem mestu sprejet s častmi kakor kakšen rimski Cezar.

Seveda vse to ni šlo brez bojov. A kdo bi se čudil temu, ko je vsa zgodovina ponosnega človeštva pobarvana s krvjo in je prav v našem "kulturnem" času rop, požig in pobijanje grozovitejše in bolj divjaško kot v vsej preteklosti. Priznati se mora vsaj to, da so bili Inki kolonizatorji, kakršnih je bilo malo in so kmalu pridobili prijateljstvo podložnih plemen. Že v času Manka Kapaka, ko so ustanovili mesto Kuzko, so začeli s kulturnim delom, predvsem v poljedelstvu. Plemena, živeča po planjavah in obronkih And so naučili oploditi in obdelavati zemljo in so v tem pogledu izdelali zakone, ki so ostali v veljavi do konca njihove države.

Agrikultura v takih goratih krajih seveda ni igrača, videti je pa, da so bili Inki iznajdljivi in so dosegli čudovite uspehe. Še sedaj občudujejo potniki "andene," gorske terase, ki so ostale iz onih časov in se še vedno obdelujejo. Na spodnji strani so skale obklesane, da napravijo steno; na zgornji so razbite tako, da nastane ravna planjava; potem so na drugi strani zopet naredili steno in tako so po vsem hribu nastale ogromne stopnice, ki so držale zemljo in vodo in ker te ni bilo povsod, kjer je bila potrebna, so jo napeljavali po 15 do 20 milj daleč s tako spretnostjo kakor da so bili izučeni inženirji. Na ta način so pridobili ogromne ploe plodovite zemlje v krajih,

kjer bi se mislilo, da so obsojene v večno puščavo.

Njihov sistem je bil nekakšen primitiven agraren socializem, ki se seveda ne more meriti z merilom marksizma; njegov glavni namen je bil blagostanje celote in zdi se, da so ga dosegli v veliki meri. Vsaka pokrajina in vsaka vas v njej je dobila svoj del zemlje. Ta se je potem razdelil v tri dele; prvi del je bil določen za Sonce, drugi za vladarja, tretji, največji za ljudstvo. Vsak Indijanec je dobil kos, ki je zadostoval za njegove potrebe, čim se je družina povečala, je pa dobil večji kos. Oblasti so skrbele, da se je zemlja pognojila, za kar se je večinoma rabil ptičji gnoj, katerega je vedno bilo dovolj, če ne v bližini, pa v daljavi, od koder se je dovažal in delil po potrebi. Prav tako so nadzorovali namakanje.

V državi Inkov je bila revščina neznana! Če niso imeli razkošja, s katerim se srečni ljudje v naših časih bahajo, pa ni bilo nikomur treba stradati, nihče ni čutil pomanjkanja in besede "nezaposlenost" ni bilo v njihovem jeziku. Zemlja se je obdelovala po zakonih, ki so do podrobnosti urejevali to delo. Najprej se je obdelala Soncu posvečena zemlja; pridelki teh zemljišč so se rabili za verske obrede in slavnosti. Potem je prišla na vrsto zemlja onih, ki je sami niso mogli obdelovati: vdov, sirot, bolnikov, starcev. Če so vojščaki bili odsotni, se je tudi njih zemlja obdelala na ta način. Šele tedaj, ko je bilo to opravljeno, so prišla polja zdravih na red in ta so obdelavali skupno, kakor je potreba zahtevala. Naposled se je obdelala še Inkova (vladarjeva) zemlja.

S tem je bil plačan glavni del davkov. Vsaka vas je imela velika skladišča, kjer so se shranjevali pridelki ne le do prihodnje žetve, ampak vedno toliko, da je bilo dovolj za slučaj slabe letine. Takim potrebam so služili tudi vladarju oddani pridelki, katerih ni mogel porabiti za vojsko in druge državne potrebe. En del davkov se je pa odračunaval z rokodelskimi izdelki: s platnom, čevlji, orožjem, lončeno posodo i. t. d. Del tega tributa se je rabil za vojsko in državne nameščence, največji del pa za izmenjavo; če na primer v enem kraju niso izdelovali lončene robe, so jo dobili iz teh skladišč, drugi kraji so pa dobili, kar so oni izdelali. Zaradi tega je bilo beračenje prepovedano, zakaj kdor je delal, je bil deležen

vseh sadov dela, če je bil nesposoben, mu je pa občina dala vse, kar so dobivali delavci.

Nikakršen davek se ni plačeval v denarju, zakaj ti divjaki sploh niso vedeli, kaj je denar. Imeli so pač vsakovrstne kovine, med temi mnogo zlata in srebra, ampak to se je rabilo za okraske, za praktične predmete, za dekoracije v hramih in podobno. Njihovi zlatarji so bili veliki mojstri, ampak nikomur ni prišlo na misel, da bi se zlato in srebro moglo kupiti na grmado zato, da ne bi bilo treba delati in bi se lahko zaslužnjevati tisti, ki ga nimajo. Do našega "kulturnega" spoznanja torej vendar niso prišli.

Imeli so precej obširno zakonodajstvo, četudi niso nikdar dosegli tistega ogromnega števila postav kot mi, ki nikdar ne vemo, ali se obregnemo ob kakšen predpis in bi pravzaprav vedno morali imeti kakšnega pravnika s seboj, pa še ne bi bili varni, da pozna on vse zakone v deželi. Imeli so občinski zakon, ki je urejeval upravo raznih plemen in vasi; poljedelski zakon, po katerem se je merila in pravilno delila zemlja; občni zakon, po katerem se je ravnalo delo sposobnih prebivalcev, tako da je vsak opravil svoj del pa da nihče ni bil preveč obremenjen; bratski zakon, po katerem so si prebivalci morali vzajemno pomagati pri stavbah, žetvi i. t. d.; zakon proti pretirani razkošnosti v obleki in drugih rečeh, da se posameznik ne bi po nepotrebnem povzdigoval nad druge; po tem zakonu so se tudi prebivalci vsake vasi po večkrat na mesec morali shajati na skupnih pojedinah, da se spočijejo in obenem goje prijateljstvo.

Inki so osvojili ogromno deželo, vendar pa se ne more reči, da so bili veliki militaristi. Branili so se, če so bili napadeni. Če pa se jim je zdelo, da je barbarizem kakšnega sosednega plemena nevaren njihovi napredni civilizaciji, so ga pozvali, da se pridruži njihovi državi in so mu ponudili čim ugodnejše pogoje. Te ponudbe so včasih ponovili po dvakrat, trikrat in večkrat. Le če je vse ostalo brezuspešno, so začeli boj in kadar so zmagali, so skrbeli, da bi se rane čim hitreje zacelile in se prejšnji sovražniki izpremenili v prijatelje. Niti v verskem pogledu niso bili nestrpni. Namesto da bi razdejali svetišča premaganih, so prepeljali kakšnega njihovega malika v Kuzko, povabili poraženega vladarja in nekoliko družin tja,

jih častili in jim razkazovali svoje uredbe, tako da so bili navadno, kadar so se vrnili, že njihovi prijatelji. Potrebne reforme so se tedaj večinoma izvršile brez težav. Razen tega so imeli navado, da so večkrat izmenjavali skupine prebivalstva; večje število svojih ljudi so poslali v oddaljene kraje, od tam so pa vzeli grupo v svoje glavno mesto in okolišne vasi; prvi so na ta način bili učitelji, drugi so se pa z opazovanjem učili.

Sledove teh običajev opazuje potnik še danes lahko med ondrotnimi Indijanci, ki so po vseh stoletjih podjarmljenja v srcu še vedno Inki, govore še svoj jezik, so si ohranili mnogo starinskih šeg in poznajo ne le svoje stare legende, ampak imajo mnogo spominov na čase in na uredbe, o katerih so jim pripovedovali njihovi dedje in pradedje.

Mnogo znamenj njihove visoke kulture je najti še sedaj. Poleg omenjenih gorskih teras, služočih poljedelstvu, so neme priče razvaline krasnih palač in hramov, trdnjav, navadnih hiš, grobnic, vodovodov, kanalov, mostov, astronomskih opazovališč i. t. d. Še je najti rudnike, v katerih so kopali zlato, srebro, svinec in baker, v muzejih in privatnih hišah so pa nešteti predmeti, ki pričajo, da so bili veliki mojstri zlasti kot zlatarji in srebrarji. Prav tako je ostalo mnogo krasne lončarske robe, volnenega blaga in drugih pletenin, katere so znali tudi dobro barvati. Za tedanje čase so si pridobili mnogo astronomskega znanja, poznali so mesečne mene, sončne in lunine mrke, ekvinokcije in solsticije in so imeli zelo poraben koledar. Da so bili dobri računarji in geometri, kažejo njihova inženirska dela. Njihovo zdravilstvo ni bilo le skupina vraž, ampak so znali uspešno rabiti razna zelišča, puščati kri, čistiti telo, celiti rane i. t. d. Ljubili so petje in so imeli lepe ljubavne pesmi ter speve o prirodnih prikaznih in dogodkih iz svoje zgodovine. Znana je tudi drama, katero je priredil neki Inka, čigar ime je pa pozabljeno. Najmočnejše priče njihove civilizacije so pa razvaline vsakovrstnih stavb, raztresenih po vsem velikem ozemlju andskega gorovja in obmorskih planjav. Kdor koli vidi ostanke teh zgradb, strmi in se mu žal stori, da je vsa ta civilizacija morala propasti.

(Dalje prihodnjič)

Fašizem v New Yorku

EMOKRACIJA v Ameriki ne more priti v nevarnost.—

Taka je teorija. Od revolucije, iz katere so se porodile Zedinjene države, je bila ta dežela dom svobode, zgrajen na podlagi demokracije in duh očetov vlada v deželi Washingtona in Lincolna.

V svojem "Faustu" je dejal Goethe, da je vsa teorija siva, zeleno pa je drevo življenja. Včasih pa praksa ni zelena, temveč grdo umažana. To se je zopet pokazalo v new yorški legislaturi, ki menda ne more pozabiti, kako se je pred leti, v času vojne proslavila, ko je oropala sedem pravilno izvoljenih socijalističnih poslancev njihovih mandatov. To dejanje je bilo tako zoprno, da se je celo tako konservativen mož kot sodnik Hughes postavil proti njemu in, nenaprosen, hotel prevzeti zastopstvo izključenih poslancev.

Letos, prav pred zaključkom zasedanja, so očetje države New York zopet storili nekaj podobnega "za obrambo svobode." Predsednik mestnega okraja Manhattan, Stanley W. Isaacs je v svojem uradu namestil Simona W. Gersona, ki je komunist. Ko so neki ljudje, katerih se stvar sploh nič ne tiče, zahtevali, da naj ga odpusti, je predsednik to odklonil, češ da je Gerson sposoben za to službo, njegovo politično prepričanje je pa njegova privatna zadeva. To je razburilo varuhe svetega "reda" in gospodje v zbornici so vložili predlog, po katerem naj bi bili izključeni iz vsake službe v uradih ali šolah ljudje, ki "zagovarjajo odstranitev vlade s silo, z umorom ali z nezakonitimi sredstvi sploh". Že ta definicija je taka, da bi bil lahko izključen skoraj vsakdo, ki ni v milosti političnih božanstev. Sploh pa je ves načrt tako zavozljan, da bi bil po njem lahko obsojen človek, ki le čita kak list, ki gospodom ni všeč. Med drugim označuje za komunista človeka, ki zatira svobodo govora. Modrijani so prezrli, da bi na ta način prav za prav morali v prvi vrsti izključiti sami sebe.

Za ta načrt, ki je po njihovem mnenju izraz "ameriškega duha," se je zlasti potegoval "komandant" ameriške legije v državi, Jeremiah T. Cross in ko se je zdelo, da bi predlog

mogel propasti v odboru, je v razburjenem govoru zarentačil, da "bo treba šturmarskih čet, da osvojimo institucije in svojo vlado." Poslanec McConell iz Brooklyna je pa zatrdil, da "je za vse, kar more ubiti komunista."

Predlog je sedaj v rokah governorja Lehmana in vsi svobodomiselnih ljudi pričakujejo, da ga bo vetiral. Razlogov za to ima dovolj. Načrt je naperjen proti komunistom; toda komunisti imajo po ustavi enake pravice kakor vsi državljani. Če izvrši komunist kakšen zločin, pride pred sodišče, ampak to velja prav tako za republikanca, demokrata, socialista in političnega brezbrizneža. Sicer pa, kadar se začne na tak način preganjati komunisti, ni nihče varen, zakaj po potrebi se vsakdo lahko razglasi za komunista, kakor so že delali anarhiste iz ljudi, ki so anarhiji dijametralno nasprotni.

Razen tega bi se od mož, ki so poklicani, da delajo postave, smelo pričakovati toliko razumevanja, da se nobena ideja ne da zatreti s preganjanjem in zatiranjem. Le fašistična vera je taka, da premore sila vse. Seveda, kadar se govori o šturmarskih četah, je razumljivo, odkod prihaja ta filozofija. Vedeli smo že davno, da je ameriška legija reakcionarna, ampak zakaj se še imenuje ameriška, je po takih hitlerjevskih govorih težko razumeti.

*

Prav preden gre ta številka v tisk, prihaja poročilo, da je governor Lehman vetiral nazadnjaški zakon. Ne bo se treba čuditi, če proglasijo "šturmarji" tudi njega za boljševeka.

Hitler je baje velik občudovalec Riharda Wagnerja. Ne vemo, koliko je "lepi" Dolf muzikalen, ampak na Bayreuthske predstave zahaja in nekaj mora že vedeti o delih velikega skladatelja. Wagner je za svoje opere posebno rad rabil snovi iz stare germanske mitologije. To ima menda največ opraviti z njegovim oboževanjem. In Hitlerju ne bi nič škodovalo, če bi se spomnil, da ni imel Wagner le Siegfrieda in Valkir v svojih tekstih, ampak da se eno njegovih velikih del imenuje Goetterdaemmerung, somračje bogov. Celo ti velikani so padli in njihove krivice so se maščevale nad njimi. Če je kdaj prečital libreto te opere in če res tako veruje v Wagnerja kakor se dela, bi bilo priporočljivo, da bi se nekoliko zamislil v nekatere odstavke besedila, zlasti proti koncu. Bil bi tedaj bolj pripravljen na tisti somrak, ki se spusti prej ali slej nad vse malike.

Ljeningovo truplo

RED KRATKIM je umrl profesor Vorobjev, ki je postal po Rusiji najbolj znan zaradi tega, ker je s pomočjo profesorja Zbarskega balzamiral leta 1924 Ljeningovo truplo tako, da je še danes videti kakor živo. 21. januarja je Ljening umrl in v dvorani belih stebrov v Gorkiju blizu Moskve je že 36 ur ležal na odru. V neskončni vrsti, noč in dan so počasi korakali ljudje okrog krste jemaj zadnje slovo od voditelja. Trije dnevi so minili in še ni bilo kraja žalovalcev. Na milje jih je bilo v nepreglednem redu zunaj in vsi so hoteli še enkrat videti svojega Ljeninga. Tisti, ki so imeli skrbeti za pogreb, so se zbal; nobeno truplo se ne more tako dolgo ubraniti trohnobe. Procesija je pa čakala, da pride do krste.

Nagloma so sklicali specialiste in ti so po kratkem posvetovanju priporočili, da se naprosita profesorja Vorobjev in Zbarski, ki vesta o balzamiranju, naj si bo staro ali moderno, več od vsakega drugega Rusa. Vprašali so ju, ali bi mogla ohraniti truplo tako, da bi ostalo dobro vsaj tri mesece. Vorobjev je odgovoril: "Dajte, da ravnava po svojem znanju in potem se ravnajte po najinih navodilih in lahko vam obljubiva, da ostanejo vidni deli telesa nepokvarjeni ne tri mesece, ampak morda sto let." Dobila sta prosto roko. Ampak minil je bil že teden, preden sta mogla začeti z delom in to je povzročilo težave. Toda po šestih mesecih je bilo truplo v začasni leseni grobnici zopet vidno.

Sedaj počiva na Krasnem trgu v Moskvi v granitni grobnici, ki je postala romarska pot ruskega naroda. V zadnjih 13 letih so našli enajst in pol milijona ljudi, ki so se prišli poklonit mrtvemu Ljeningu in videti je, kakor da ne bo nikdar konec tega romanja. Zadnjih šest mesecev jih je bilo poprečno dvanaest tisoč vsak dan, čakajočih, da pridejo na vrsto ne glede na pripekajoče sonce, na mraz, na dež ali sneg. Z ozirom na to število sta pripuščena po dva in dva obenem in vsak par ima pol minute časa, da obide s steklom pokrito krsto.

Masivni mavzolej pod krasno steno Krem-lina je sezidan iz ogromnih kock temno rdečega

granita in črnega in sivega labradoraškega mramorja. Na tisoče milj daleč je bil ta kamen pripeljan iz Urala in Karelije. Skozi majhen vrtec, kjer stražijo noč in dan vojaki rdeče armade, pridete do vrat, na katerih je le ime — Ljening; znotraj vidite sovjetski grb, srp in kladivo, fino izrezljan v črni in sivi barvi. Spodnja grobnica s črnimi mramornatimi stenami dobiva svetlobo le od steklenega neba. U-ljuden vojak vam pokaže stopnice in nenadoma uzrete truplo. Glava je nekoliko dvignjena na blazini, telo je pokrito z zastavo pariške Komune, ki je od starosti že skoraj črna. Od obleke se vidi bluza kakijeve barve, na kateri je pripet po njegovi smrti ustanovljeni red njegovega imena. Skoraj vsi obiskovalci trdijo, da so imeli vtis, kakor da ni mrtev. K večjemu mirno ležeč na smrtni postelji. Korakajoč okrog krste opazite desno roko kakor živo, položeno čez prsa, medtem ko leži leva ob strani. Koža ni suha, ampak zdi se, da je osvežena od znotraj in rekli bi, da obseva lice komaj opažen žar.

Po Vorobjejevi smrti bo skrbel Zbarski za izpolnjevanje vseh pravil; drugi izvedenci so pa poučeni o vsem potrebnem, tako da se truplo ohrani tudi po Zbarskijevi smrti.

Najvažnejše, na kar je treba paziti, je:

S pomočjo posebne električne pumpe se mora v truplu vedno ohraniti gotova stopnja vlage; tekočina, ki služi temu, obsega vodo, glicerin in potaš;

Po steklenim nebom nad truplom mora biti temperatura vedno okrog 60 st. F.; nikdar se ne sme dovoliti, da bi bila za dve stopnji višja ali nižja. Ta navidezno malenkostna razlika bi lahko pokvarila vse.

Tako živi mrtvi Ljening ruskemu narodu kot simbol njegovega boja in njegovih upov. Kralj Matjaž ruske revolucije.

Le malo tujcev. Neki ameriški pisatelj je iskal v Woodburyju v Connecticutu dom za letovanje in je mimogrede vprašal, kakšni ljudje živijo v okolici. Dobil je odgovor: Same stare ameriške korenine; tukaj ni nič tujcev, razen nekoliko New Yorčanov.

E. K.

Julkina zmota

(Nadaljevanje.)

6.

IKO JE SEDEL v bolj priprosti gostilni in gledal na jedilnik. Že dolgo ga je držal v roki in natak se je dvakrat ustavil, da bi sprejel naročilo. Dolnik ni opazil ne njega ne jedilnih priporočil. Kar je čital, ni bilo natisnjeno na listu. Prav tako ni vedel, da je lačen, dasi bi moral biti. V gostilno ga je noga zanesla, ker je bila ura za to in ker je pričakoval Torna. Med svinjskimi in telečjimi pečenkami, med juhami in sladoledi je čital nevidne besede in se ni čudil, da so zašle tja. Trudil se je, da bi jih povezal v stavke in našel njih pomen, pa ni mogel. Priskakovale so, zaplesavale nad bržolo, pa se izgubile nekje med tortami. "Zakaj?" — "Nerazumevanje, nesporazumi..." — "Odkod?" — "Žena večno skrivnostno bitje?" — "Denar." — "Skrbi, skrbi." —

Ko je natak tretjič prišel, je zakašljaj. Riko se je zdramil in ga pogledal.

"O, o," je zajecal, "vi ste. Hm, res ne vem, kaj hočem. Vse je videti lepo in dobro in veste, izbiranja nisem vaje. Oženjen sem," se je nasmehnil.

Natak se je poklonil, v znamenje, da razume.

"Kadar pride človek domu, je večerja na mizi in možu se ni treba ukvarjati s premišljanjem, kaj bi se danes kuhalo. Žena je to že opravila. Vi kar sedete za mizo pa si napolnite krožnik."

Komaj za spoznanje smeška je spreletelo natakove ustne in odgovoril je: "Razumem, gospod Dolnik. Tudi jaz sem poročen in vedeti bi moral, tudi če ne bi sam imel nobenega daru za opazovanje, zakaj žena mi je že stokrat povedala, kakšne brige ima s sestavljanjem menuja, z nakupovanjem, s pripravljanjem, s kuho, s posodo in s tolikimi rečmi, da jih v enem govoru ne more naštetih vseh. Ni jim zameriti. Govoriti morajo in ta predmet jim je najbližji."

Riko je poslušal to razlago kakor razodetje. Pa se je zavedel, da ni edini gost in dejal: "To bi morali napisati in natisniti bi

se moralo. No, pa mi prinesite govejo pečenko v omaki in kavu. Ne zamerite, da ste se zaradi mene tako zamudili."

"Bila mi je čast," je oni odgovoril in odhitel.

Glej, ta priprosti mož ve več o ženskah kot jaz. Bolje jih razume, bi moral reči. Niti dotaknila se ga ni misel, kako grdo bi ga bila Julka pogledala, ko se je opravičeval natakariju. Le to mu je šlo po glavi, da mora pozabiti na tisti moreči prizor, ki ga ni razumel in ga še sedaj ne razume. Včasih je mislil, da je spoznavanje vzrokov najvažnejše, ker odpira vrata življenja in njegovih skrivnosti; pa je vzrokov in razlogov preveč in človek mora postati pohlevnejši. Nemogoče je, da bi dva bitja soglašala v vsem, saj še posamezen človek ne more vedno soglašati sam s seboj. Če bi bila vojna zaradi vsakega nesporazuma, ne bi bilo nikdar miru na svetu.

Natak mu je prinesel večerjo in ko je začel rezati meso, se je zavedel svoje lakote. Vihar v glavi se je umiril, ko se je lotil dela in ko je čez nekaj časa mož v fraku prišel mimo, je naročil drugo kavu. Jedel je počasi, da bi mu boljše teknilo in dobro se mu je zdelo, da ga nihče ni priganjal. Pa je natak vendar imel prav; dobra jed ne pride kar sama na mizo in žena zasluži več priznanja za svoj trud kot ga navadno dobiva. Eh, kmalu dobi službo in vse bo v redu.

Še preden je povečerjal, se je prikazal Torn. Pozdravila sta se in Torn je prisedel. Pravil je, da je dozidal bolnišnico in da je že vse v redu. Začetkoma je bilo mnogo sitnosti in prerekanja zaradi novotarij, ki jih je predlagal, sedaj, ko je gotovo, so pa vsi zadovoljni, da so se podali njegovim argumentom.

"Srečen si," je opazil Riko, "še slaven postaneš. Vse, česar si se lotil, se ti je posrečilo."

"Nič se ne pritožujem," je odgovoril prijatelj, "ampak do slave mi ni. Nekoliko znan mora seveda človek biti v mojem poklicu in prav sedaj je treba skrbeti za to."

"Kaj misliš — prav sedaj?"

"Časi ne ostanejo vedno dobri. Skoraj nenaravno je že."

"Beži, beži," se je namuznil Riko, "no-benega znamenja ne vidim, da bi se kaj poslabšalo. Po mojem mnenju je dežela na dobri poti in če ne bi bilo nobenih drugih skrbi, se ne bi bilo treba nikomur bati."

Torn je odkimal. "Ne le dežela, ampak ves svet je, kakor se mi zdi, na precej slabi poti. To navidezno blagostanje je že skoraj nenaravno. Na svojem polju imam odprte oči. Povsod se zida kakor za stavo in ljudem se kar vsiljujejo hiše. Noben podjetnik ne ve, koliko zida drugi."

Vsak misli le nase, ne pa na tekmece. Prepričan sem, da je že sedaj več stavb kot se jih bo moglo prodati. Prebivalstvo štejejo pa ne vidijo tistih, ki ne morejo kupiti ničesar, tudi če bi radi. In kadar bodo povsod stale prazne hiše, v katere je bil vtaknjen izposojen denar, mora priti polom. To je le ena panoga, pa je še mnogo drugih."

"Premračno je pred tvojimi očmi," ga je zavrnil Dolnik. "Podjetništvo mora vedno nekoliko riskirati, ampak za splošnost ne pomeni nič, če se kak posameznik všteje. Jaz sem šest dni brez službe, pa to ne dokazuje, da je dežela v krizi."

"Ne," je pritrdil Torn. "Pustiva to po-glavje. Povej mi rajši, kakšen je tvoj up."

"Jutri se odloči. V upravnistvu tednika "The Present" bo nemara kaj. Razložil sem jim svoje ideje o oglaševanju in niso se jim zdele napačne. Očitno je, da so to polje precej zanemarili, ker so nemara idealisti, kako je listu brez dobro plačanih oglasov, pa veš. Tako torej moje šanse niso preslabe."

Torn mu je čestital. "Upajmo, da bo tudi tvoja soproga zadovoljna."

"Prepričan sem," je Dolnik zatrdil. "Saj je dobra ženska, le mlada je in tega ji ne smemo šteti v greh. Nič se ne bi jezil, če bi sam bil mlajši."

"Vedela je, koliko si starejši, ko sta se poročila," je pripomnil Torn in obmolnil. Riku se je zdelo to kakor očitjanje Julki.

"Razmere se izpreminjajo," je dejal in kar je enkrat majhna razlika, je drugič velika."

Postal je. Zakaj neki pripoveduje to? Kakor da bi bilo treba opravičevanja. Take muhe ne roje Julki po glavi. Prepodil je te sitnosti, ki bi povedle misli predaleč pa je zasukal razgovor.

"Kdaj pa prideš kaj k nam? Že dolgo te ni bilo."

"Zaposlen sem bil, saj veš."

Kako da sliši nocoj vse narobe? Da sluti za besedami nekaj pritajenega? Sedaj se mu je zopet zazdelo, da bi se prijatelj rad izognil temu predmetu.

"Lahko bi si izbral dan, ko ti ne bi bilo pretežko priti. Tudi tvoje žene že ni bilo skoraj celo stoletje. Pridi, kadar hočeš."

"To bi bilo prehudo za tvojo soprogo. Vidi se, da ne veš, kaj pomeni ženam obisk."

"Ne, res ne vem mnogo o tem. Prav preden si prišel, me je natakari poučil o moji nezaslišani nevednosti in spoznal sem, da vse premalo cenimo svoje žene. Ampak ti si star prijatelj in hiša ne bo narobe, če prideš. Moja žena bo le vesela. Mogoče, da se bo izgovarjala zaradi neprimerne južine, ampak ti ne prihajaš zaradi tega in lahko ji razložim."

Zelo počasi je prišla Tornu beseda iz ust.

"Ne — vem..."

"Veš, veš," je zatrdil Riko; "mislila bo, da sva te kaj užalila, ali pa še hujše, da sva storila kaj žalega tvoji ženi."

"Riko, tvoj prijatelj sem in ostanem in če ne morem mnogo hoditi v posete, si zaradi tega ne beli glave. — Ali veš, kako pozno je že? — Ti nikdar ne veš tega, kadar prideš v pogovor. Toda jutri boš moral biti čil za boj s svojimi novimi gospodarji. Moja žena čaka."

Odpravila sta se. Dolnik se je že nekoliko privadil, da je spal pri znancih ali prijateljih in ni se mu bilo treba več tako premagovati, kadar ga je prijel spomin na dom kot v začetku. Nocoj je prenočeval pri Tornovih. Dolgo so še kramljali in v družbi je postal dobre volje. Čutil je z vsem svojim bitjem, da ima tukaj dvoje pravih prijateljev. A ko je legel, vendar ni mogel zaspati. Sam s seboj je moral misliti in misliti — o verjetnosti, da bo jutri zopet zaposlen, o Julki, o svojem podcenjevanju njenih težav in največ o razgovoru s Tornom. Zakaj se mu neprenehoma vrača občutek, da prijatelj ni povedal vsega, kar je mislil? Zakaj se mu zdi, da je v zraku nekaj, kar poznajo drugi ljudje, njemu je pa neznano? Zakaj ne more zamahniti z roko in potrditi, da so to le domišljije brez podlage? Saj so le domišljije... Tako je kakor s človekom, ki je davno zavrzel vero v duhove in strahove

pa prižge vžgalico, kadar pride v temno sobo.

Danilo se je že, ko je naposled zaspal in ko ga je Torn zbudil, kakor ga je bil naprosil, se mu je zdelo, da ga je v spanju nekdo vsega premikastil. Odpravil se je slabe volje v upravništvo. Prisposobljal se je igralcu, ki naj nastopi v imenitni vlogi, s katero se utrdi njegova slava, pa nenadoma občuti, da se mu šibe kolena, da je hripav in da se ne more zanašati na znanje svojih besed.

Ko je prišel tja in so začeli govoriti o stvarnih in strokovnih rečeh, je bilo kmalu vse to pozabljeno. Ogrel se je in prepričeval lastnike, upravnike in urednike tako, da je še njih minila hladnost in so požirali njegove besede. Službo je dobil in plača je bila po njegovi sodbi dobra. Še Julka bo zadovoljna. In v dom se vrne neskaljena sreča.

(Dalje prihodnjič.)

Kaj čitajo v Rusiji?

DOBI, KO SO CARJI vladali v Rusiji, je bila pismenost privilegij prav majhne manjšine. Vlada je imela tisoč izgovorov, nikdar pa ni povedala glavnega razloga za nevednost, v kateri je hotela držati ljudstvo. Znanje je nevarno despotom, ker vzbuja željo po napredku in svobodi. Knjige so zaradi tega bile luksuz, katerega mase niso smele biti deležne. Kar so tuptam dobile, jih je doseglo po nezakonitih potih; revolucionarne organizacije, socijalni demokratje, boljševiki in menjševiki, socijalni revolucionarji so na skrivnem vzdrževali šole za svoje člane, ker so vedeli, da se ljudstvo ne more materialno osvoboditi, če se ne osvobodi predvsem duševno. To delo je bilo težko in rezultati, kolikor koli so bili važni, so vendar ostali skromni. Število knjig, ki so se tiskale in prodale, je bilo v primeri z zapadnimi deželami neznatno. Marsikaterega dela velikih ruskih pisateljev se je v tujini v prevodih več prodalo kot doma v originalu.

Po revoluciji se je to precej izpremenilo. Precej? — Razlika je skoraj neverjetna in kaže, kako strašno se motijo tisti, ki vedno trdijo, da so ljudske mase ne le gmotno, ampak tudi duševno nižje od malega števila izvoljenec, da so proletarske potrebe v pogledu zabave vulgarne, da je umetnost aristokratska in se ne more naslanjati na množice, ki nimajo smisla zanj.

Londonska revija "Public Opinion" je izračunala, da je bilo v dvajsetih letih po revoluciji tiskanih in izdanih skoraj šestkrat toliko knjig kot v dvajsetih letih pred tem. Vsak dan izide več kot milijon in dve sto petdeset tisoč

knjig. Letos računajo, da bo objavljenih sedem sto milijonov iztisov; leta 1912 jih je bilo 136 milijonov.

V teh dvajsetih letih je bilo prodanih največ Gorkijevih knjig, namreč 32 milijonov izvodov; za njim prihaja Puškin z 19 milijoni, potem Tolstoj s 14 milijoni in Čehov z 11 milijoni. Zelo popularni so tudi Turgenjev, Gogol, Saltikov Ščedrin in Nekrasov. To pač ne kaže slabega literarnega okusa množic in če človek pomisli na "best sellerje" v tej deželi in na detektivske, astrološke in seksualne "magazine", ki se tukaj prodajajo na milijone, bi se resno poklonil ruskim delavcem in mužikom.

Tudi prevodov se v Rusiji mnogo objavlja. Najbolj popularen je med tujimi pisatelji Guy de Maupassant; njemu slede Anatole France, Zola, Balzac, Victor Hugo in Charles Dickens. Mali Slovenci smo v njihovi prevodni literaturi dokaj dobro zastopani.

To kaže, da je votel tudi strah tistih, ki se strašno boje, da bo mogla v socijalistični družbi obstajati le "razredna literatura." Bolj verjetno je, sodeč po teh izkušnjah, da se bodo mase kmalu naveličale tiste cenene umetnosti, ki apelira na nizke instinkte, ki hoče biti zanimiva s tem, da se zavija v vsakovrstno mistiko, ki soli in popra naravne odnošaje med spoloma, da bi bili videti "pikantni" in, pod pretvezo pobijanja banditstva in raketirstva, ga le povečuje in obdaja z gloriozno "interesantnostjo."

Leta 1930 je bil ustanovljen "Ogiz", zveza izdateljev na združni podlagi, ki ima dvanajst oddelkov za razne panoge literature: lepo-

slovje, socijalno vedo, gospodarstvo, tehniko, znanstvena dela, enciklopedije, slovarje i.t.d. Zveza ima petnajst uradov in raziskovalni zavod ter prodaja knjige po vsej sovjetski zvezi v vseh jezikih.

Kadar pisatelj s kakšnim delom pokaže, da je res kaj v njem, dobi vse pogoje, da se

more popolnoma posvetiti svojemu delu brez skrbi za svojo materialno eksistenco.

Človeštvo mora preko vse današnje mi-zerije gledati v bodočnost in s tega stališča vzbujajo te izkušnje nade, svetle in velike, ka-terih reakcijonarji enostavno ne morejo razu-meti.

Garači in kultura

H KAPITALIZEM ima svoje napake kakor vsaka človeška reč, pa je ven-dar še najboljši sistem, kar jih je bilo v zgodovini; socijalizem s svojim ma-terijalizmom bi preprečil nadaljni razvoj kulture in uničil velik del, če ne vsega, kar je bilo na tem polju pridobljeno. Odpravil bi individualno inicijativo in brez te bi bil vsak napredek nemogoč."

Marsikatera dobra duša se je dala vjeti s temi in podobnimi frazami, katerih slišimo in čitamo čim dalje več, kar bi se lahko sma-tralo za znamenje, da se je kapitalizem res že začel bati. Če bi dobre duše imele nekoliko več kritičnega duha in bi malo bolje opazovale, kar se godi po svetu, bi te lepe pridige kaj malo zalegle in nemara bi se napredek, ki ga morajo ustvarjati ljudje sami, lahko precej pospešil.

Nihče nima manj pravice govoriti o ma-terijalizmu kot kapitalizem, ki sloni bolj od vsake druge družabne uredbe na materijalizmu, sledi skoraj izključno materijalističnim ciljem in je dal materijalističnemu bogastvu veljavo nad vsakim drugim. Kapitalizem mora biti tak po svojem bistvu; ne da se pomagati. Če izvira vsa moč iz kapitala — in v sedanji družbi je jasno, da je tako — je naravno, da stremlji vsakdo po pridobitvi čim večjega kupa denarja, ki je ofenzivno in obenem defenzivno sredstvo. Z večjim kapitalom dobi lahko več delavnih sredstev v svoje roke in postane go-spodar nad večjo armado od njega odvisnih služabnikov. Z večjo bančno vlogo se lože ubra-ni konkurentov, ki gredo za enakimi cilji kakor on, se poslužujejo enakih sredstev in se ne morejo ozirati na osebno prijateljstvo in senti-mentalne pomisleke.

S poudarjanjem materijalizma torej ni nič, kadar se hoče zagovarjati kapitalistični sistem.

Mnogo se pa s tem tudi ne da opravi-ti, kadar se hočejo pobijati napredne smeri delavstva. Nihče ne trdi, da je delavstvo nekakšno izbra-no ljudstvo, kakor si je Jehova baje izvolil Izraelce. Brezbrižen delavec ni za bodočnost človeštva nič več vreden od kramarja, ki ne misli na nič drugega kot na svoj profit. Kadar pa govorimo o organiziranem delavstvu, po-slane stvar vse drugačna. Vsi upi boljše bo-dočnosti so spojeni s tem delavstvom; kakor bo ono napredovalo, tako bo napredoval svet.

Razume se, da morajo izkoriščani sloji na svetu, kakršen je sedaj, v prvi vrsti skrbeti za zboljšanje svojega materialnega stanja. Brez kruha ni življenja in brez življenja so vse de-klamacije o lepota in dobrotah prazne. V grobu ni nobenega napredka in nobene kulture. Ampak organiziranemu, zavednemu delavstvu ni plača in prilika za odmor cilj, temveč sred-stvo za splošno boljše in plemenitejše življe-nje. Komur je res kaj ležeče na višji kulturi, si ne more želeti nič boljšega kot popolno emancipacijo delavstva po vsem svetu.

Dokaze za tako trditev lahko najdemo na vseh koncih in krajih. Lahko bi bilo to razu-meti pač tudi brez njih, zakaj delavci niso na-rejeni iz nikakršnega drugečnega mesa kot kapitalisti in v njihovih žilah ne teče drugačna kri. Njihovi možgani so enako organizirani in njihova srca so enaki aparati.

Če je v človeštvu sploh kaj hrepenenja po lepšem življenju, mora to biti tudi v delavcih. Da je hrib visok, mora biti nje-gova podlaga široka; prav tako je s kul-turo. Če jo ustvarja in uživa le majhna peščica srečnih ljudi, se ne more govoriti o visoki kul-turi. Dokler uživa majhna skupina izvoljencev najfinejše torte in najslastnejše pečenke, mno-žice pa stradajo kruha, se ne moremo sklice-

vati na visoko razvito kuharsko umetnost in besedičiti o velikem materialnem napredku. Kultura je duševen kruh; sama zase ne pomeni nič; vredna je toliko, kolikor morejo ljudje uživati njene sadove. Velika bo tedaj, kadar se bo vse ljudstvo zanimalo zanjo, sodelovalo pri njenem dviganju in se naslajalo ob njej. Kapitalizem je pokazal, da je to v okvirju njegovega sistema nemogoče.

Organizirano delavstvo pa neprenehoma kaže, da gre za tem ciljem in je tudi v težavnih razmerah, v katere je vključeno v kapitalistični družbi storilo toliko, da so mnogi njegovi uspehi naravnost občudovanja vredni. Znamenit primer, ki potrjuje to trditev, je podala francoska organizacija kovinarskih delavcev. Kakšnih dvajset milj od Pariza je stara graščina Chateau de Baillet z zelo obširnimi zemljišči. Lanjske spomladi jo je omenjena organizacija kupila. Vse poletje je bila članom na razpolago in posluževali so se te prilike z velikim veseljem. Dober del zemljišča je bil urejen za vsakovrstne športe in nikdar ni manjkalo članov, ki so metali žogo, dirkali, skakali in se krepčali z drugimi vajami. Napravili so tudi veliko plavalnišče na prostem. Iz nekdanjih hlevov so naredili moderno prenočevališče, kjer je prostora za pet sto postelj. V graščini žive sedaj španski otroci, ki jih organizacija vzdržuje do konca vojne.

Čez poletje je odprto gledališče na prostem, kjer prirejajo predstave in druge demonstracije; koliko je to vredno, kaže najbolje dejstvo, da se je lani ene predstave udeležilo osemdeset tisoč ljudi. Francoski kovinarji so si pridobili štirideset urni delovni teden; lahko torej pridejo v Baillet v petek zvečer in ostanejo tam do nedelje večer, tako da imajo dva dneva popolnoma zase. Tisti, ki so poročeni, prihajajo tja z družinami, otroci jih pa pri tem nič ne motijo, ker je zanje rezerviran poseben park z igrališči in raznovrstnimi za otroke primernimi uredbami, pazijo pa na otroke za to izšolane ženske, tako da so starši popolnoma prosti, se lahko zabavajo, poslušajo predavanja, gledajo gledališke predstave, ne da bi jim bilo treba skrbeti, da se bo otrokom kaj zgodilo.

V Parizu samem pa vzdržuje ista organizacija klub kovinarskih delavcev. Tam so uradniški prostori organizacije, ki so z ozi-

rom na ogromno število članov seveda obsežni. Razen teh je pa tam še marsikaj drugega. Predvsem imajo veliko dvorano z odrom, v kateri je prostora za tisoč pet sto ljudi. Za sedaj ravnajo tako, da se posamezni oddelki organizacije menjajo. Če imajo na primer gledališko predstavo, ki ugaja članstvu, se ponavlja, dokler je ne vidijo vsi.

V bogati knjižnici imajo zlasti dragoce ne tehnične knjige, katerih se člani zelo pridno poslužujejo. Za svoje člane vzdržujejo tehnično šolo, v kateri je pouk popolnoma brezplačen. Nezaposleni delavci se tam lahko izurijo, da dobe lažje primerno delo; drugi se uče, da ne zaostanejo za napredkom tehnike. Organizacija ne skrbi le za to, da dosežejo člani najvišji vrhunec tehnične izobrazbe, ampak tudi ustvarjajo delavske tehnične kadre, da bodo pripravljeni prevzeti produkcijo, kadar pride čas za to in se tedaj izognejo neprijetnim izkušnjam, ki so jih imeli v Rusiji in v Španiji, ko so prišla podjetja v delavske roke.

Pred kratkim so imeli v klubu umetniško razstavo. Izložili so slikarska in druga dela svojih članov. Strokovnjaki so jo zelo hvalili. Najzanimivejše je bilo dejstvo, da je pri tem delu večina hotela izbegniti svojemu vsakdanjemu življenju; med slikami je bilo največ krajin, tihožitij in podobnih predmetov. Nekoliko pa jih je vendar bilo, ki so poskušali izraziti svoje življenje na svoj način. Med njimi je baje nekoliko talentov, od katerih je pričakovati še dosti razvoja.

Tako se torej kulturno stremljenje pokaže, čim pride prilika za to in materialne pridobitve služijo kulturnemu uživanju in kulturnemu stvarjanju.

To je en zgled, ki govori z mogočnimi besedami. Lahko pa bi jih našli še brez števila in prav daleč ne bi bilo treba hoditi po nje. Na Dunaju so imeli socialistični delavci dva krasna doma, ki sta služila enakim namenom. Seveda, tam so prišli Dollfuss, za njim Šušnik in sedaj še Hitler — kaj bi vpraševali še več? Pri nas doma so bila med prvimi organizacijami še pred petdesetimi leti izobraževalna društva. Tukaj so Narodni domovi večinoma delavski domovi in v njih se opravlja toliko kulturnega dela, da se je čuditi, kako trpini, ki so večinoma sami sebi prepuščeni zmorejo vse to. V Chicagu ima SNPJ svoj dom in poleg

tega imajo socijalisti svoj center in tudi tu se goji kultura, vredna najsimpatičnejše ocene. Dramska društva, pevška društva, šole, čitalnice, predavanja, kulturne matice — kjer koli so naši delavci organizirani, jih najdete. Trebuharji? Lenuhi, ki jim smrdi delo? Vse nade bodočnosti so v teh ljudeh. Prizadevanja v najtežavnejših razmerah, spojena z največjimi

žrtvami, nikdar ne poplačana a vedno živa razodevajo, da je strah pred cilji popolne demokracije prazen in smešen. Kadar bo odpravljena moreča skrb za golo življenje, ki tare danes ogromno večino človeštva, se porodi nova kultura, večja, svetlejša, bogatejša od vseh preteklih in današnji izobčenci bodo njeni baklonoše.

Za gospodinje

Pomlad je tukaj in četudi nas vreme precej vleče, saj april menda ne bi bil april, če ne bi prinašal nekaj norosti, mora vendar tudi sedanjí nepotrební sneg skopneti in se zemlja pripraviti za maj. V tem času je med mesnimi jedmi posebno priljubljena jagnjetina, ki je nekakšna jugoslovanska specialiteta, med Hrvati in Srbi še bolj znana kot med Slovenci. Ta dva plemena, ki se neprenehoma ravsa in prepirata, menda zato, ker sta si najbližja brata, imata tisoč enakih navad in tradicij in med temi je tudi "janjetina." Ni je ljudske veselice ali izleta, kjer se ne bi peklo janje ali jarac. Za domačo potrebo seveda ni mogoče ravnati tako kakor na pikniku, ker je cela žival vendar prevelika tudi za precej številno družino in ker se seveda tudi ne more doma narediti tak ogenj kakor na prostem. Ampak pri mesarju se dobe tudi majhni kos, kakršne pač hiša potrebuje.

Da imajo prijatelji jagnjetine to meso najrajši spomladi, je nemara instinktivno, toda zdi se, da je ta instinkt opravičen, zakaj veščaki trdijo, da ima prav v tem času največ hranilnih snovi. Nekateri recepti zahtevajo, da naj se opna, skoraj kakor popir tenka zunanja kožica odlupi od mesa. Toda veščaki pravijo, da je to povsem nepotrebno, češ da opna nič ne škoduje in tudi nikakor ne kvari okusa.

Najbolj priljubljeno je stegno in rebrca (karmenateljci), toda pleča, prsa in vrat se tudi lahko porabijo in so cenejša.

Jagnjetovo stegno.

Če je družina dovolj velika, je najbolj primerno kupiti celo stegno, katerega se drži nekaj obisti. V naspornem slučaju se pa vzame kos, kakršen je potreben.

Dobro obriši meso z vlažno čisto krpo, posoli in popopraj in nadrgni z moko. Deni mrežo v ponev in položi nanjo meso, tako, da je odrezana stran zgoraj, torej kožna stran spodaj. Ponev naj bo suha. Na meso položi nekoliko slanin. Naredi peč zelo vročo — okrog 480 st. F. Daj meso v peč, da se opeče in dobi lepo rumeno barvo. Potem znižaj vročino na približno 300 st. Pusti ponev odkrito in ne vlivaj vanjo nobene vode. Kako dolgo se mora peč, je odvisno od tega, kako velik je kos. Za pet funtov bo treba približno dve uri in pol, morda tudi tri ure, če ni meso zelo mlado. Manjši kos bo seveda potreboval razmeroma manj.

Jagnječja prsa.

Kupi prsa, katerih se drži sprednja noga. Reci mesarju, naj s sekiro prebije kosti in vreže v prsa vrečico. Tudi nogo naj odseka. On ima za to boljše priprave kot

kuharica in je tudi bolj izurjen. Hitreje bo to opravil kot če bi se sama mučila.

Od noge odreži vse meso in ga zmelji. Ko si meso obrisala z vlažno čisto krpo, posoli in popopraj vrečico in jo napolni rahlo z zmletim mesom. Potem posoli in popopraj meso in ga nadrgni z moko. Peci enako kakor stegno, približno pol ure v vroči, potem v zmerni peči, na mreži v odkriti ponvi, tako da so rebra spodaj. In ne pozabi zašiti vrečice, preden gre v ponev. Za pečenje bo treba približno uro in pol, morda malo več. Iz odcedkov pečenke lahko narediš okusno omako.

Praženo nadevano stegno.

Kupi stegno brez kosti. Obriši meso z vlažno čisto krpo. Naredi navaden nadev. Predpis zanj najdeš v tretji številki (oktober). Napolni odprtino z nadevom in dobro zašij. V poseben lonec daj pol zrezane čebule, eno narezano korenje, eno narezano repo, nekoliko lovorja in malo timijana (bay leaf and thyme), dodaj masti po potrebi in praži nekoliko minut. Dodaj tri kupice vroče vode, pol žličice soli in par zrnov celega popra ter polj meso s tem. Pokrij in praži v zmerni peči — okrog 350 st. F. dve do dve uri in pol. Potem odkrij in pusti še pol ure v peči.

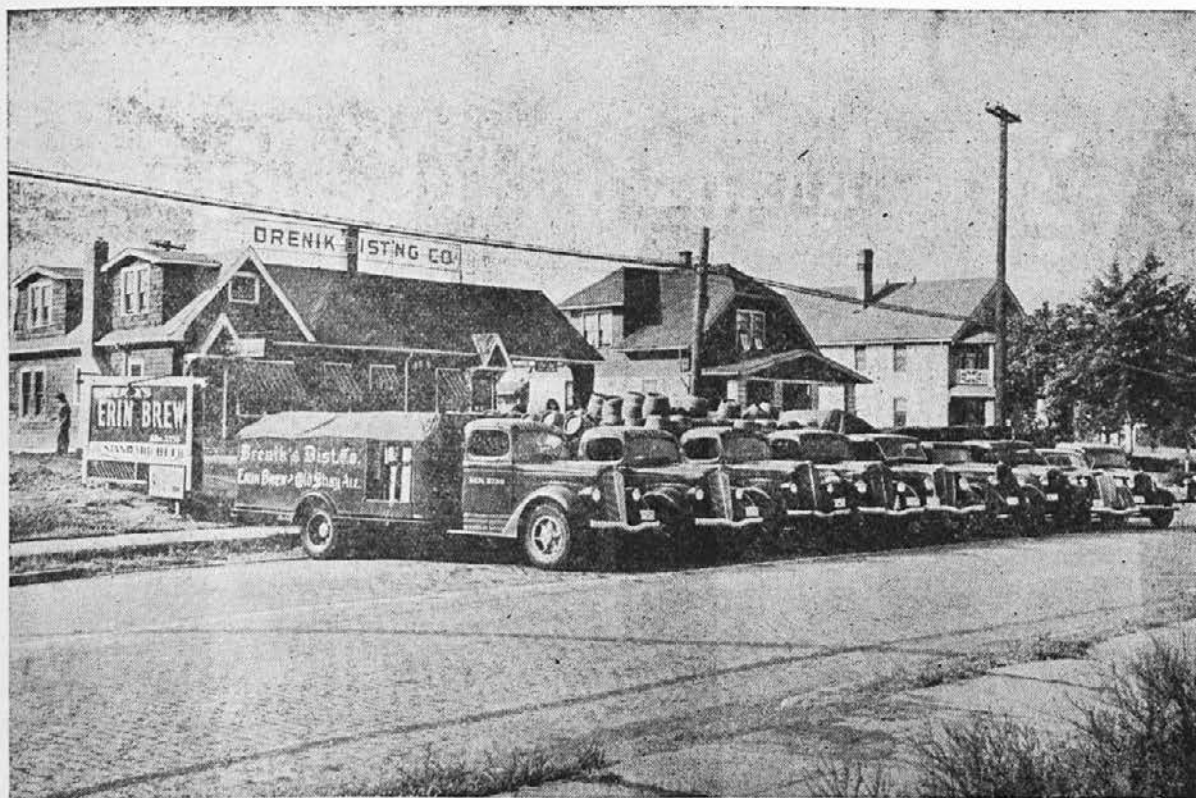
Odcedi tekočino in naredi iz nje rumeno omako.

Ledvice.

Prereži šest jagnječjih ledvic na pol, odstrani bele cevke in mast in jih položi za pol ure v mrzlo vodo. Potem jih posuši na tenki krpi. S krtačico jih pomaži z raztopljenim maslom ali z dobrim oljem, če pa nimaš krtačice pri roki, jih lahko povaljaš v tej maščobi. Položi jih na mrežo pod srednje močan plamen in obračaj po potrebi, da se lepo opečejo na obeh straneh. Potem jih položi v ponev, posoli, popopraj in dodaj še malo raztopljenega masla. Pokrij ponev in daj v zelo zmerno peč. V petih do desetih minutah bodo dopečena. Daj na mizo z zrezki limone in svežim petršiljem.

Nadevana jetra.

Umij jetra od jagnjeta v mrzli, slani vodi. Tam, kjer so najdebelejša, naredi z ostrim nožem zarezo, tako, da bo globoka, a ne široka. Vreži tudi na desno in levo, tako da dobiš vrečico. To napolni z navadnim nadevom (kakor za nadevano stegno). Posoli, popopraj in nadrgni z moko. Položi v ponev, dolij malo vode in pokrij s slanino, zrezano v zrezke. Pokrij ponev in peci 15 minut v vroči peči—480 st. F., potem pa še 45 minut v zmerni, 300 do 350 st. Polivaj često z odcedki. Ko je dopečeno, naredi iz teh odcedkov omako in daj na mizo.

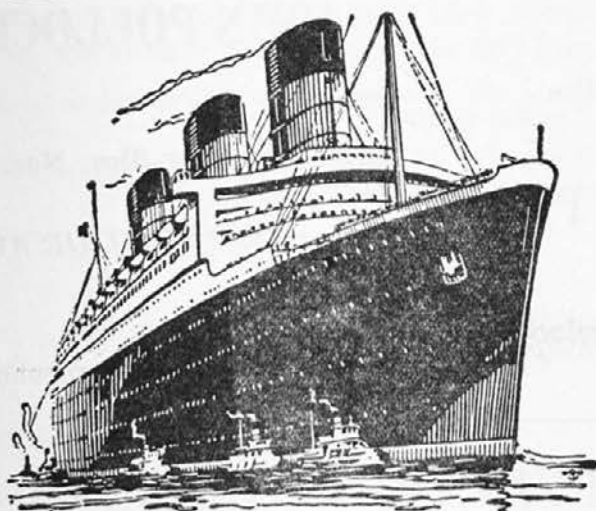
DRENIK'S BEVERAGE DISTRIBUTING, INC.

Razpečevalci **ERIN BREW—STANDARD BEER** of Cleveland in **OLD SHAY ALE**

KENMORE 2430

Vesele velikonočne praznike želimo vsem!

KENMORE 2739

**KOGAR MIKA V STARI KRAJ — Z
NAMI SE NA POT PODAJ!**

Vsi — *stari in mladi* — rojaki, ki nameravate posetiti

JUGOSLAVIJO

ali obmejne kraje Italije, ste uljudno vabljeni, da se pridružite

VELIKEMU

***Mladinskemu izletu v
staro domovino***

na

Aquitania — 18. junija

Ako želite, se lahko vrnete na najnovejšem parniku na svetu

S. S. QUEEN MARY

Voditelj izleta Jacob Zupan(cic).—Za nadaljnje informacije se obrnite na:

Jacob Zupan, 1400 So. Lombard Ave., Berwyn, Ill.

ali

CUNARD WHITE STAR

32 NO. MICHIGAN AVE.

CHICAGO, ILL.

**J. Prudich
F. Fletcher**

Coal and Wood Delivery
1276 EAST 168th STREET
KENmore 5352-J

Anton Jankovich

14306 SYLVIA AVENUE
Cleveland, Ohio
Zastopnik za "Prosveto," "Pro-
letarca" in "Cankarjev glasnik"

Frank Butala

Slovenska trgovina s čevlji.
Velika izbora.
6410 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

John Filipič

Grocerija in mesnica.
Vedno dobro, sveže blago.
1048 EAST 76th STREET
Cleveland, Ohio

Nick Spelich

SLOVENSKA MLEKARNA
6210 WHITE AVENUE
HENDERSON 2116
Cleveland, Ohio

JOSEPH KODRIČ

Vzorna mesnica.
1307 ADDISON ROAD
HENDERSON 3365

Z našo postrežbo boste
zadovoljni.

**Frank Černe Jewelry
Company**

v Slov. Narodnem Domu
6401 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

**The Bliss Road Coal
and Supply Co.**

Slovensko podjetje
22290 ST. CLAIR AVENUE
Euclid, Ohio
Office KENmore 0808

**Slovenski Delavski
Dom**

15335 WATERLOO ROAD
Dvorane za seje, svatbe,
konvencije.
Moderna gostilna — Točna in
vključna postrežba.

Čestitke

DR. L. J. PERME

15619 Waterloo Road

**YE OLD HYLAND
CLUB INN**

1615 WEST 117th STREET

LAKewood 9664

Glasba, ples, predstave.

Pijače se točijo do 2:30.

Schuster in Hribar, lastnika.

**AUGUST
KOLLANDER**

POTOVALNA PISARNA
6419 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

ČESTITKE!

**DR. J. A.
NEUBERGER**

6430 ST. CLAIR AVENUE
GLEnville 2311
HEnderson 2667

JOHN POLLOCK

Slov. trgovec v Slov. Nar. Do-
mu na **6407 ST. CLAIR AVE.**

želi obilo rudečih piruhov.

**GRDINA
HARDWARE**

Electrical and Plumbing Sup-
plies. B. P. S. Paints and
House Furnishings

6127 ST. CLAIR AVENUE

ENdicott 9559